

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.



HRVATSKA



RIJEČ

BROJ 992

22. TRAVNJA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257



9 771451 425001

Batrovci

Ima potencijala, ali nema ljudi



SADRŽAJ

8

Dvadeset godina od osnutka
Novinsko-izdavačke ustanove
Hrvatska riječ (I.)

**Povijest hrvatskog
tiska u Vojvodini nakon
Drugog svjetskog rata**



10

Tavankut u *Erasmus* projektima
**Neformalni
oblici obrazovanja**



12

Hrvoje Prčić, urednik hrvatskog iz-
danja *National Geographica*
**Novinarstvo pruža
raznolike mogućnosti
da se izrazite**



25

Službeni početak *Dužijance* 2022.
**Ove godine *Dužijan*ca
i u Novom Sadu**



32

Damir Karakaš, pisac
**Pišem knjige kakve bih
i sam volio čitati**



34

Projekcija dokumentarnog filma
Pod križ
**O važnosti križa med
ovdašnjim pukom**



OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Brani-
mir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov,
Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav
Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sić
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)



Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju



Lijevo, desno

Srbija je balkanska država koja je u najvećoj mjeri nazadovala u području provođenja demokratskih reformi, pokazuju podaci objavljeni u izvješću nevladine organizacije *Freedom house* pod nazivom »Zemlje u tranziciji – Od slabljenja demokratije do autoritarne agresije«.

U izvješću se navodi kako Srbija, treću godinu zaredom, ne spada u kategoriju demokratskih država već među hibridne režime u kojima je, prema navodima ove organizacije, vlast zasnovana na autoritarizmu kao posljedici nepotpune demokratske promjene.

Iznijete tvrdnje potkrijepljene su analizom sporazuma koji je potpisan uoči izbora 3. travnja između vladajuće stranke i dijela oporbe. Potpisano je, izbori su prošli, ali njihov konačni epilog se još ne nazire.

Razgovara se, taktizira, pregovara, ponovno glasa na nekim biračkim mjestima, možda će se ponovno glasati za (pre)vlast u glavnom gradu, razilaze se u stavovima koalicijski partneri, razgovaraju najljući politički protivnici...

I zadržat ću se kod tih najljućih političkih protivnika. Znate već: mislim na razgovor **Đilasa** i **Vučića**. Dovoljno je bilo da ovaj prvi samo glasno izgovori da bi popričao s onim drugim, pa još kada je drugi prihvatio ideju prvoga eto teme za žučne rasprave, diskusije, prozivke, teorije zavjere, spominjanje stranog utjecaja, nagađanja...

Hoće li konačni epilog razgovora spomenute dvojice biti novi beogradski izbori i ako ih bude, kada će Beograđani opet izaći na birališta i na koncu što bi moglo donijeti ponovljeno glasanje?

Jedna od teorija (za to što će se dogoditi) je i nova moguća vladajuća koalicija Vučića i Đilasa. Trebao bi taj savez neutralizirati desnicu koja, da podsjetim, bez socijalista ima skoro 40 zastupnika. Naravno, neće se to dogoditi samo od sebe, već bi cijelu priču trebao pogurati »strani faktor«. Naravno, potaknut vlastitim interesima, koje je dodatno pojačao rusko-ukrajinski rat i kolebanje Srbije da se izjasni na kojoj stolici sjedi.

Usudit ću se reći kako mi ova teorija djeluje skroz suludo i usudit ću se podsjetiti vas kako naši političari vlast ne daju čak i ako to znači odstupiti od nepokolebljivih principa. Ili jasnije: možda je najizvjesnija vlast starih političkih partnera.

Z. V.

Obnova spomeničke baštine Hrvata u Petrovaradinu

U Novom Sadu je, pod predsjedanjem zamjenika gradonačelnika Novog Sada **Milana Đurića**, 19. travnja održana sjednica Radne skupine za rješavanje otvorenih pitanja između Hrvatskog nacionalnog vijeća i Grada Novog Sada. Na sjednici su se članovi međusobno informirali o dosadašnjem tijeku započetih projekata te ukazali na zastoje i izazove u daljnjem provođenju ranije dogovorenoga.

Zamjenik pokrajinske tajnice za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goran Kaurić** potvrdio je da će se u financiranje treće i posljednje etape radova obnove unutarnjeg dijela spomen-doma bana **Jelačića** uključiti Pokrajinska vlada i da će ona biti provedena po projektu koji je ranije sačinio Zavod za zaštitu spomenika kulture Grada Novog Sada, po kome je obnova i do sada provođena. Ravnatelj Zavoda **Siniša Jokić** kazao je da su započeti radovi na zaštiti drvenih elemenata enterijera crkve sv. Jurja. Veliki izazov je uništavanje crvotočine koja je zahvatila sve elemente, od oltara do mobilijara. Taj je posao započelo novosadsko poduzeće *Ciklonizacija* u suradnji s Pokrajinskim zavodom za zaštitu spomenika kulture i stručni nadzor Gradskog zavoda.

Članovi su informirani i da je Gradski zavod započeo izradu projekta vanjske obnove crkve sv. Jurja. Navedeni su i problemi u tom poslu: drenažni sustav oko crkve ne funkcionira, vlaga probija u crkvu i zgradu samostana. Drugi korak je snimanje konstrukcije krova, koja nikada nije tehnički snimljena, te obnova krova, a nakon njega i pročelja. Spomenuto je da će radovi na ovoj crkvi trajati dvije godine. Spomenut je i značaj svetišta Gospe Tekijske za hrvatsku zajednicu, te je zaključno da će se nastaviti komunikacija i planiranje financiranja obnove crkve na svim razinama vlasti, u suradnji s Crkvom. Grad Novi Sad će izdvojiti sredstva za ovaj objekt.

Član radne skupine **Darko Polić** pokrenuo je problem izrade planske dokumentacije za Stari Majur u Petrova-

radinu. Naglasio je da izrada elaborata o zaštiti kasni, te da je u nastavku važna žurna potpora za ubrzavanje procedure, jer obustava izdavanja uvjeta gradnje (privremena zaštita) ističe 18. lipnja, a plan detaljne regulacije može biti razmatran i usvojen vjerojatno tek na jesen. Polić je podsjetio da prijedlog za zaštitu novomajurske crkve sv. Roka s grobljem i kalvarijom treba proslijediti u



dalju proceduru zaštite jer je elaborat već završen. Staromajurska crkva Uzvišenja sv. Križa je također u statusu prethodne zaštite, te, iako elaborat nije završen, ipak treba sagledati što se može učiniti na njezinoj formalnoj zaštiti. Član skupine Siniša Jokić je podsjetio na uspješnu suradnju oko obnove obje ograde i kapije staromajurske crkve te da slijedi uređenje i obnova kipova i partera porte crkve Uzvišenja sv. Križa. Svi članovi su pozitivnim ocijenili završenu obnovu nadgrobnog spomenika **Josifu Runjaninu**, a predstavnici hrvatske zajednice su pozvani da predlože koji se još nadgrobni spomenici istaknutih Hrvata mogu staviti na listu obnove tijekom tekuće godine.

M. Tucakov

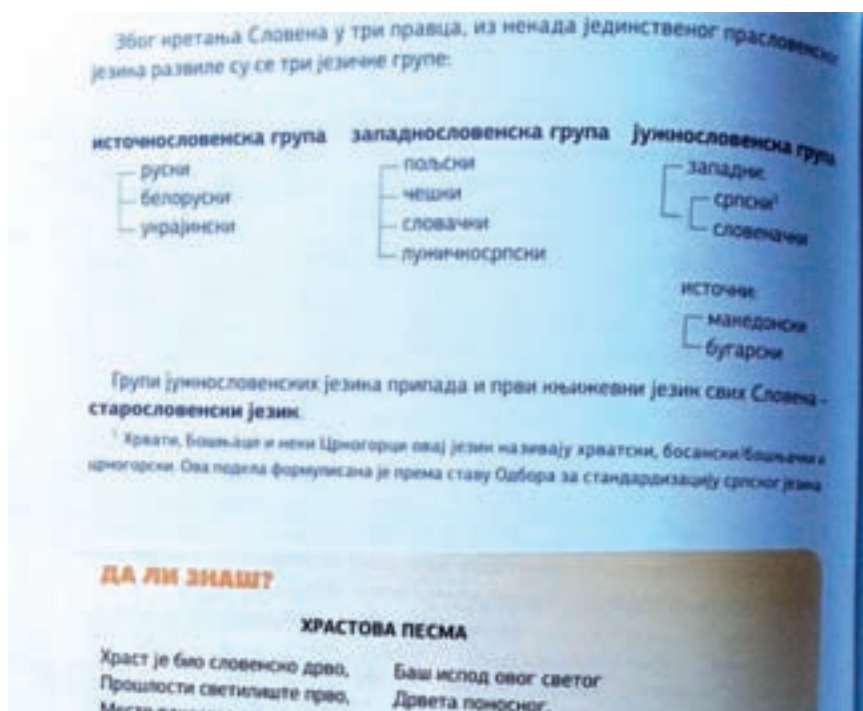
Korak ka vraćanju povjerenja u institucije

Kako smo objavili u prošlom broju *Hrvatske riječi*, Ministarstvo prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja zatražilo je od nakladnika udžbenika srpskog jezika za 8. razred osnovne škole da do sredine svibnja izmijene dio u udžbenicima koji se odnosi na podjelu južnoslavenskih jezika u kojoj se negira postojanje hrvatskog, te bosanskog/bošnjačkog i crnogorskog jezika.

Kako je priopćio pučki pravobranitelj, po pritužbi Hrvatskog nacionalnog vijeća pokrenuta je kontrola rada Zavoda za unapređivanje obrazovanja i odgoja i Ministarstva prosvjete i tijekom te kontrole utvrđeno je da je u »spornom udžbeniku navedeno da se Hrvati, Bošnjaci i Crnogorci koriste srpskim jezikom, ali ga nazivaju hrvatskim, bosanskim/bošnjačkim i crnogorskim jezikom«.

Izmjena spornog sadržaja u udžbenicima za predsjednicu HNV-a **Jasnu Vojnić** iznenađenje je za hrvatsku zajednicu, jer na brojna kršenja prava institucije Srbije do sada nisu reagirale.

»Ovakav postupak Ministarstva znanosti, prosvjete i tehnološkog razvoja Srbije kojim se nalaže izmjena diskriminatornog sadržaja u spornim udžbenicima, moram priznati, iznenađenje je za našu zajednicu. Dogodio se do sada, nažalost, velik broj slučajeva diskriminacije i kršenja prava na koje institucije Srbije, gotovo u pravilu, nisu reagirale ili su reagirale na način kršenja vlastitog zakonodavstva. Uz zadovoljstvo adekvatnom reakcijom, nadu da ovaj slučaj neće biti izoliran, iskazujem i vjeru



da je Srbija ovime učinila korak naprijed prema državi u kojoj će se svaki građanin osjećati ravnopravno i sigurno. Moram, ipak, istaknuti kako HNV nije dobio spomenute smjernice Zavoda za unaprjeđenje obrazovanja i odgoja koje su poslane nakladnicima. Očekujemo kako u narativnom dijelu neće biti spornih tvrdnji te kako ćemo prije objave udžbenika dobiti na uvid izmijenjeni sadržaj», kazala je Jasna Vojnić u tekstu koji je objavljen na internetskoj stranici HNV-a.

H. R.

BNV traži javne isprave na bosanskom

Bošnjačko nacionalno vijeće uputilo je Ministarstvu unutarnjih poslova i Vladi Srbije zahtjev da hitno ispune zakonske obveze i omoguće Bošnjacima u Srbiji izdavanje javnih isprava na bosanskom jeziku i latiničnom pismu.

»U informacijskom sustavu koji koriste u policijskim upravama Ministarstva unutarnjih poslova za unos podataka, pri formiranju i podnošenju zahtjeva za izradu osobnih dokumenata, nije dana mogućnost izbora bosanskog jezika i latiničnog pisma. Osim toga, u ponudi jezika za izdavanje osobnih dokumenata ne postoji mogućnost izbora bosanski jezik i latinično pismo. Sve ovo predstavlja grubo kršenje Ustava i zakona i tešku diskriminaciju prema Bošnjacima u Srbiji«, navodi se u dopisu.



Bošnjačko nacionalno vijeće podsjeća da je Srbija Zakonom o ratifikaciji Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima prihvatila bosanski jezik kao jezik Bošnjaka u Srbiji i time se obvezala na primjenu odredaba Povelje u odnosu na bosanski jezik. Isto tako, bosanski jezik i latinično pismo u službenoj uporabi svojim statutima potvrdili su Grad Novi Pazar i općine Tutin, Sjenica i Prijepolje.

»U cilju zaštite Ustavom i zakonom garantiranog prava Bošnjaka na izdavanje dokumenata na svom materijem bosanskom jeziku, Bošnjačko nacionalno vijeće će pokrenuti i odgovarajuće postupke pred pučkim pravobraniteljem i povjerenicom za zaštitu ravnopravnosti.

H. R.

Najavljeno ponavljanje izbora u Beogradu, formiranje republičke vlasti na početku

Pitanje legitimiteta i koalicija

»Tek predstoje konzultacije i izbori još formalno nisu završeni. Kada budu završeni, pozvat ću sve predstavnike zastupničkih grupa na konzultacije, pa kada ih sve saslušam predložiti ću mandatara koji će započeti pregovore oko nove Vlade«, rekao je predsjednik Srbije Aleksandar Vučić

Izbori u Beogradu još uvijek traju, a kada se i završe, po najavi predsjednika Srbije **Aleksandra Vučića**, a po želji oporbe, prije svega lidera Ujedinjenih za pobjedu **Dragana Đilasa**, se ponavljaju. Kako je rekao Vučić, Đilas smatra kako je pitanje legitimiteta u Beogradu sporno, a on sam je, kako kaže, »alergičan« na to suštinsko pitanje demokratskih vlasti – pitanje legitimiteta.

Do ovakve odluke, došlo je nakon sastanka Đilasa s predsjednikom Vučićem 11. travnja, kada je lider najjačije oporbene stranke Stranke slobode i pravde zatražio nove izbore u Beogradu, »jer je volja Beograđana nova vlast u glavnom gradu«.

Termin ponovljenih izbora je za sada nepoznat, Vučić je predložio ožujak sljedeće godine, a »ako oporba želi« i ranije, na jesen.

I nakon izbora, izbori?

»Složili smo se da vlast mora imati legitimitet, a da to ne bi bilo tako ukoliko bi vijećnici stranaka, koje su do izbora bile oporbene, prešli na stranu SNS-a«, izjavio je Đilas nakon sastanka s predsjednikom Srbije.

Đilas je novinarima tada rekao kako se ne slažu oko svega, ali se slažu »da će pred Srbijom biti veliki izazov s obzirom na to da je Srbija podijeljena«, i da vlast »mora imati legitimitet« kako bi funkcionirala.

Kako Đilas, tako i Vučić su rekli kako nije moguća njihova suradnja u formiranju vlasti. Đilas je rekao kako nije moguća »nikakava suradnja« dok je Vučić rekao kako je pitanje stvara li se postizborna koalicija s Đilasom neozbiljno i da ne promovira Đilasa za lidera oporbe. Predvidio je, međutim, da će Đilas sigurno u budućnosti napredovati.

Koalicijski partner Dragana Đilasa, prije svega predsjednik Narodne stranke **Vuk Jeremić** uputio je oštre kritike na račun ovog sastanka rekavši, među ostalim, kako je »odlazak kod Vučića izuzetno štetan korak, s nesagledivim posljedicama za budućnost«. Đilas je na kritike odgovorio da su »sve što ih tišti« trebali reći prije nego li su pravili koaliciju sa SSP-om, i na taj način odgovorio na pitanje ima li šanse da na ponovljene izbore u Beogradu ponovo ide u koaliciji s Narodnom strankom.

Jeremić je pak u emisiji *Utisak nedelje* rekao kako bi oporba, ako budu raspisani novi izbori za Skupštinu Beograda, trebala razmisliti kako na njih izaći »da ne ponovi greške iz prethodne kampanje«.

»Želim da se sačuva jedinstvo i da se nastupi uz mnogo više dogovaranja, a manje nametanja i silovanja partnera«, poručio je Jeremić.

U četvrtak su ponovljeni izbori na još dva biračka mjesta u Beogradu, nakon ponovljenog glasanja na četiri biračka mjesta u subotu. Međutim, ovi izbori ne mogu zna-

FOTO: Klix



čajnije promijeniti konačne rezultate beogradskih izbora, pa rezultat ostaje i dalje isti prema kojima bi vladajuća koalicija SNS-a i SPS-a mogla formirati vlast s tankom većinom od 56 mandata (od ukupno 110 vijećnika gradske skupštine).

No, ni ovo ne mora biti i posljednje ponavljanje glasanja jer su nakon 3. travnja predstavnici oporbe i grupa građana podnijeli više od tri stotine prigovora na nepravilnosti na biračkim mjestima. Gradska izborna komisija je većinu prigovora odbila, pa su pojedine izborne liste podnijele žalbe Upravnom sudu.

Pavle Dimitrijević iz Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), rekao je za *Danas* da se trenutno ne zna koji je broj žalbi po prigovorima uopće izjavljen Upravnom sudu, od čega ovisi koliko će biti pojedinačnih presuda Upravnog suda i koliko će odlučivanja trajati.

Rezultati izbora ne mogu se zaključiti dok Upravni sud ne donese odluke o svim žalbama, ali i dok ne proteknu

svi rokovi za izjavljivanje prigovora na ponovljeno glasanje, ukoliko ih bude.

Ujedinjavanje na desnici

I dok u koaliciji Ujedinjeni za pobjedu traju rasprave i sporenja, na desnici se stranke koje su prešle cenzus ujedinjuju.

Stranka Zavetnici i pokret Dveri su 13. travnja i formalno obilježili početak suradnje zbog, kako su naveli, »unutarnjih i vanjskih izazova« i pozvali na nacionalno okupljanje »državotvornih snaga«.

Ove dvije stranke započele su formiranje zajedničke platforme, a okosnicu čine pitanje Kosova, vojne neutralnosti i uvođenja sankcija Rusiji.

Predsjednica stranke Zavetnici **Milica Đurđević-Stamenkovski** je ocijenila da je sastanak Vučić-Đilas služio za »stvaranje programske parlamentarne veći-

FOTO: Marija Janković



ne koja bi omogućila političku atmosferu za uvođenje sankcija Rusiji«, čemu se ove dvije stranke oštro protive. Naglasila je da će »državotvorne snage« zajedno inicirati niz različitih aktivnosti i u parlamentu i u javnom i političkom životu kako bi se učvrstila pozicija srpske vojne neutralnosti i kako bi se Srbija definirala kao »ona država koja ne uvodi sankcije jer je i sama bila izložena sankcijama«.

Predsjednik pokreta Dveri **Boško Obradović** je rekao da »aktualna vlast mijenja vanjskopolitički kurs Srbije, stajući na stranu NATO-a i protiv Rusije«, da su »za nekoliko mjeseci uvedene sankcije Bjelorusiji i tri puta glasano protiv Rusije u UN« i da smatraju vjerojatnim da je sljedeći korak uvođenje sankcija Rusiji. Istaknuo je »da je to bilo i bit će 'Ne u naše ime' i da je apsolutna većina građana Srbije protiv toga«.

Pozvao je na »jedinstvo svih patriotskih političkih snaga i formiranje bloka protiv uvođenja sankcija Rusiji«.

Konstituiranje parlamenta i konzultacije o Vladi

U međuvremenu će se nastaviti konstituiranje parlamenta, a što se tiče formiranja vladajuće većine i Vlade tek predstoje konzultacije predsjednika Vučića sa svim predstavnicima zastupničkih grupa kada se one formiraju.

Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić je rekao u emisiji *Hit-tvit*, odgovarajući na pitanje voditeljice o pritiscima u regiji i iz svijeta, kako će raditi ono što je najbolje za Srbiju, kako vodi nezavisnu politiku i da mu nitko neće određivati tko će biti u novoj Vladi. Nije moguće da mu itko 'sastavlja Vladu', rekao je Vučić i istaknuo da je suština na nezavisnoj i samostalnoj politici u vođenju Srbije. Dodao je i da će se »kad Vlada bude sastavljena, vidjeti tko će biti u njoj«.

»Tek mi predstoje konzultacije i izbori još formalno nisu završeni. Kada budu završeni, pozvat ću sve predstavnike zastupničkih grupa na konzultacije, pa kada ih sve saslušam predložiti ću mandataru koji će započeti pregovore oko nove Vlade«, rekao je Vučić.

Pitanje koalicije sa Socijalističkom partijom Srbije je ostalo bez odgovora, kao i pitanje budućih članova Vlade, jedino je Vučić decidno rekao kako »skretanje udesno ugrožava ekonomiju Srbije, doslovno ju razara«.

J. D.

Formiranje Vlade s manjinama?

Iako su naprednjaci ostvarili lošiji rezultat na izborima nego ranije, postoji mogućnost da formiraju većinu u Skupštini Srbije bez socijalista.

Plan lidera SNS-a Aleksandra Vučića, u slučaju da rukovodstvo SPS-a nastupi »ucjenjivački« i ne ogradi se javno od potpore Rusiji, jest formiranje vlasti sa Savezom vojvođanskih Mađara, koalicijom »Zajedno za Vojvodinu« i grupacijom »Muftijin amanet«, prenosi *Nova-S*.

Lista »Zajedno za Vojvodinu« osvojila je dva mjesta u parlamentu. Prvi na listi je predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**, a drugi odvjetnik **Aleksandar Olenik** iz Kikinde rusinskog podrijetla. Dok je Žigmanov rekao za naš list kako je »spreman razgovarati o svemu, pa i o sudjelovanju u procesima odlučivanja« radi ostvarivanja interesa hrvatske zajednice u Srbiji, Olenik je rekao za *N1* kako »nije uopće realno« da ta lista da podršku novoj vlasti i »za njega je to nemoguće«. Dodao je kako ne bi zamjerio Žigmanovu da ako dođe do razgovora, podrži novu Vladu i uzme funkciju ali da za njega to nije moguća opcija.

Povijest hrvatskog tiska u Vojvodini nakon Drugog svjetskog rata

Skupština AP Vojvodine je na sjednici održanoj 8. svibnja 2002. donijela Odluku o osnivanju Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ*, a prvi broj tjednika objavljen je 31. siječnja 2003. godine

Prije 20 godina, 8. svibnja 2002. godine, većinom glasova zastupnika Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine usvojena je Odluka o osnutku Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ*, što je jedan od najvažnijih događaja u području informiranja na materinjem jeziku u suvremenoj povijesti Hrvata u Vojvodini. Kao takav, zaslužuje da se o povijesti osnutka same Ustanove te procesima u informiranju na hrvatskome u Vojvodini koje su tome prethodili prigodničarski progovori s daleko više činjenica i prikazima svih relevantnih događaja.

Neposredni nositelj inicijative za osnutak NIU *Hrvatska riječ* bilo je Hrvatsko akademsko društvo – HAD iz Subotice, a tadašnji zastupnik Hrvatskog narodnog saveza u Skupštini Autonomne Pokrajine Vojvodina **Kalman Kuntić** istu, nakon stavljanja sredinom 2001. u skupštinsku proceduru, operativno provodi unutar složenih i, relativno, sporih procedura Skupštine AP Vojvodine, što je uspješno okončano osnutkom Ustanove. Provedba inicijative, urodila je prvim ozbiljnim plodom nakon više od šest mjeseci – Skupština AP Vojvodine je, naime, na sjednici održanoj 8. svibnja 2002. donijela »Odluku o osnivanju Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ*«. Na taj način su se stekli prvi valjani formalno-pravni uvjeti za daljnji konkretni rad na osnivanju, u smislu izrade konstitutivnih pravnih akata i poduzimanju radnji neophodnih za njezino registriranje.

Uslijedile su zatim intenzivne konzultacije unutar hrvatske zajednice i aktivnosti na planu procesa institucionalne izgradnje Ustanove, koje su uspješno okončane pojavom prvoga broja tjednika *Hrvatska riječ* 31. siječnja 2003. godine. Osnutkom NIU *Hrvatska riječ* htjelo se po uzoru na druge nacionalne manjine u Vojvodini stvoriti prikladan institucionalni okvir za ostvarivanje prava na informiranje građana hrvatske nacionalnosti u tiskanome mediju na vlastitome jeziku, koji bi bio financiran iz proračuna AP Vojvodine.

Hrvati u Vojvodini – stara zajednica mladih institucija

Opće je poznato da su Hrvati u Srbiji, napose u Vojvodini, u većini višestoljetno domicilno stanovništvo na

ovome području i predstavljaju relativno heterogenu nacionalnu zajednicu. Hrvati u Srbiji u najvećem broju žive u Vojvodini, gdje, gotovo sve do danas, jedino i postoje organizirana i djelatna nastojanja da se vlastiti nacionalni identitet održi i razvije.

No, premda su autohtono stanovništvo, iz konkretnih razloga situiranih u noviju povijest, Hrvati u Vojvodini još uvijek nemaju niti do kraja razvijenu niti, u vremenskom smislu, s duljim trajanjem manjinsku infrastrukturu i vlastiti nacionalni institucionalni okvir. Recimo, ukoliko posegnemo za prostor kulture, više od dvije trećine kulturnih udruga nije starije od 20-ak godina. Stoga za Hrvate u Srbiji vrijedi da su, barem kada je riječ o dugostoljetnom prisustvu na području Vojvodine, stara nacionalno-manjinska zajednica mladih institucija!

Naravno, takva situacija nije zbog nekakve, moguće, »samoskrivljene nezrelosti« već su, kako smo naveli,



razlozi situirani u povijest. Naime, u vrijeme socijalizma Hrvati u Jugoslaviji, ma gdje da su bili nastanjeni, imali su status »konstitutivnoga naroda«. To je, među ostalim, sa sobom donosilo Hrvatima u SFRJ izvan SR Hrvatske, izuzme li se vrijeme neposredno nakon Drugoga svjetskog rata do 1956. godine, nepostojanje vlastitoga identitetskog i nacionalnoga institucionalnog okvira.

Posljedica takva statusa jest da u Vojvodini za vrijeme socijalizma Hrvati nisu imali niti jedan prepoznatljiv atribut manjinske nacionalne zajednice, kao što su institucije, profilirana elita, zajedničko i organizirano djelovanje, vlastita javnost... Za razliku od drugih nacionalnih manjina u Vojvodini, Hrvati nisu ostvarivali manjinska prava unutar suvremenih institucija koje formiraju nacionalnu svijest ni u jednom području – obrazovanju i informiranju na materinjem jeziku, te mogućnošću organiziranoga i institucionalno primjerenoga rada na očuvanju i razvoju vlastitoga kulturnog naslijeđa i kulturnoga stvaralaštva uopće.

Informiranje na hrvatskome nakon Drugoga svjetskog rata – tiskani mediji

Hrvati u Vojvodini, dakle, spadaju u skupinu novih nacionalnih manjina i sve do 1990. godine nisu imali vlastite medije na hrvatskom jeziku koji su postojali izvan Katoličke crkve! Usto, novija je povijest hrvatskog novinstva u Vojvodini puna diskontinuiteta, a odvijala se u različitim i u, po pravilu, nepovoljnim uvjetima. Tako su Hrvati u Vojvodini neposredno nakon Drugog svjetskog rata imali i dnevni list na svojem jeziku, a onda gotovo 40 godina nisu imali niti jedno informativno glasilo.

Naime, u drugoj polovici 1944. godine u Subotici, a na temelju duge tradicije hrvatskog novinstva u Bačkoj, a napose između dva svjetska rata, počinje izlaziti dnevni list! Pravo Hrvata u Vojvodini na informiranje na vlastitom jeziku u bivšoj državi počelo se ostvarivati samo desetak dana nakon oslobođenja Subotice i njezine okoline – 19. listopada 1944. godine u Subotici je pokrenut dnevni list na hrvatskom jeziku *Radio vijesti*, koji je izlazio do 14. siječnja 1945.

Krajem svibnja 1945. godine u Subotici je formirano Uredništvo latiničnog izdanja *Slobodne Vojvodine*, glasila Narodnooslobodilačke fronte Vojvodine. Prvi broj novog dnevnog lista *Slobodna Vojvodina* izlazi 31. svibnja 1945. Tri mjeseca kasnije, 26. kolovoza 1945. godine ovaj dnevnik dobiva novi naziv *Hrvatska riječ*, a nakon nešto više od godine dana izlaženja – do listopada 1946. godine – ove će se dnevne novine transformirati u tjednik i s tim imenom će izlaziti do konca lipnja 1956.

I dnevni list i tjednik *Hrvatska riječ* imao je sve karakteristike ondašnjeg »podobnog« glasila, ali je ipak bio prostor za vlastito očitovanje, zatim za različito tematiziranje hrvatstva i elaboriranje povijesnog naslijeđa i kulturne baštine, rasadište novih kadrova... No, u vrijeme je proklamiranja i zalaganja za politiku »integralnog jugoslavenstva« *Hrvatska riječ* po partijskom nalogu koncem lipnja 1956. preimenovana u *Subotičke novine*. Istodobno, napuštena je ijekavica, a tekstovi se objavljuju na ekavici, na ondašnjem srpskohrvatskom, točnije srpskom jeziku. Dakako, i problemi o kojima se piše nisu uvijek i u cijelosti doticali ovdašnje Hrvate.

Novija povijest vjerskoga tiska

I sljedećih nešto više od 20 godina na hrvatskom se u Vojvodini šutjelo. Istina, u to su vrijeme bile dostupne sve novine iz Hrvatske, a jedan broj njih je čak imao i svoje dopisnike iz ovih krajeva (npr. zagrebački *Vjesnik*, koncem 1960-ih i početkom 1970-ih). Međutim, to je bilo nedovoljno kada je riječ o informativnim i, uopće, kulturnim potrebama Hrvata. I upravo polazeći od tih i takvih uvida, koncem kolovoza 1978. hrvatski svećenici Subotičke biskupije donose odluku da pristupe izdavanju vlastitoga vjerskog lista.

U tom smislu, izabrali su, vjerojatno zbog njegova iskustva izdavanja župnog lista na hrvatskom i mađarskom *Horizonti* koji je izlazio u Bačkoj Palanki od 1970. do 1976. godine, vlč. mr. **Lazara Ivana Krmpotića** za voditelja inicijative i glavnog urednika, a list su nazvali *Bačko klasje*. Prvi je broj izašao ubrzo: već na Sve svete 1978. Iako je nominalno bio dvomjesečnik, list je izlazio povremeno na 12-48 stranica. Objavljivao je vijesti iz župa Subotičke biskupije, napise o kulturnoj baštini bunjevačkih i šokačkih Hrvata te papine poruke. Nakladnik je bio Dekanatski ured u Baču, a od 1991. Institut *Ivan Antunović* iz Subotice. Posljednji broj (78) izašao je potkraj 1993., ali na pozitivnim stečevinama *Bačkog klasja* pojavit će se sljedeće godine novi katolički list – *Zvonik*.

Tomislav Žigmanov



Tavankut u *Erazmus* projektima

Neformalni oblici obrazovanja

»U bliskoj budućnosti planiramo projekt kandidiran preko Lokalne akcijske grupe 'Sunčana ravnica' koji je zamišljen kao 'buduće perspektive znanja'. Ovo nam je jako važno, jer bismo kroz ovaj projekt izašli iz okvira Tavankuta i svoja iskustva i znanja prenijeli i u druga sela, imajući u vidu da je 'Sunčana ravnica' koncipirana tako da teritorijalno, osim Tavankuta, obuhvaća Mirgeš, Malu Bosnu, Đurđin, Žednik, Bikovo, Verušić i Orom«, kaže Ladislav Suknović

Riječ – projekt i izraz – projektno financiranje, godina/desetljećima prisutni i provedeni u »naprednijim« zemljama, kod mnogih na ovim prostorima još uvijek predstavljaju neku vrstu nepoznanice. Iako uvelike zastupljeni, i dalje postoji uvriježeno mišljenje da je to nešto što je nedostižno, nepristupačno i previše komplicirano. Da to nije tako i da je mnogo toga »na dohvata ruke« ukoliko postoje ideje i volja za rad, primjer je HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta koje u posljednjih pet godina konstantno sudjeluje u raznim projektima Europske unije. Zahvaljujući njima se za »misto di sunce grli Bačku«, tavankutsku jabuku, slamarke, pa čak i za tavankutski *pisak*, nadaleko zna, a Tavankučani su voljni i spremni svoje stečeno iskustvo prenijeti i na druga okolna i za to »otvorena« naselja.

Aktualni projekti

Otvorenju tradicionalne uskrasne izložbe u Galeriji Prve kolonije naive u tehnici slame, upriličenoj pred ovogodišnji najveći kršćanski blagdan, među ostalim su prisustvovali dugogodišnji partneri/nositelji *Erazmus+* projekata iz Zavoda *Burja* u Rimskim Toplicama u Sloveniji, u kojima Tavankučani sudjeluju od 2017. godine. O aktualnim projektima »Otvorene ruke« i »Mladi (z)eko«, menadžer za kulturu udruge *Gubec Ivica Dulić* kaže:

»Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame ušla je u drugu godinu s projektom 'Otvorene ruke' u koji su uključene naše slamarke, Likovna galerija *Vivoda* iz Zagreba i Zavod *Burja*. Naša suradnja se među ostalim ogleda u razmjeni iskustava i održavanju zajedničkih radionica, gdje svaki put netko drugi predstavlja svoje aktivnosti. Ovaj projekt traje do rujna ove godine. Koncem prošle godine HKPD *Matija Gubec* započeo je s projektom 'Mladi (z)eko', u koji je osim *Burja* i *Vivode*, uključen i Omladinski centar iz Celja. Ovaj projekt se tiče ekologije, tj. buđenja svijesti mladih o njoj. Naravno da se i slama smatra ekološkim proizvodom i ovdje je akcent na tome kako iskoristiti, odnosno reciklirati nešto što bi u nekom drugom slučaju završilo na otpadu. Partneri u Celju i Zagrebu će se baviti reciklažom u pravom smislu te riječi, a kod nas će akcent biti na slami i na radu s mladima,

odnosno buđenju svijesti kod njih da nije sve za smeće već se neke stvari mogu reciklirati i od tog materijala napraviti nešto korisno ili umjetnički vrijedno. Ovaj projekt traje dvije godine, znači do kraja 2023.«

Damir Hauptman, u ime Zavoda *Burja*, među ostalim je naveo kako je započela projektna suradnja s Tavankučanima:

»Institut *Burja* je nevladina organizacija iz Slovenije koja se bavi poboljšanjem socijalne inkluzije doseljenika iz različitih krajeva bivše Jugoslavije koji žive u Sloveniji. S HKPD-om *Matija Gubec*, u kojem smo pronašli kvalitetnog strateškog partnera, surađujemo već petu godinu i realiziramo skupa puno projekata, najviše u programima *Erazmus+*, a fokus nam je na osnaživanju mladih i obrazovanju odraslih.

Preko Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH tražili smo kontakte svih hrvatskih društava na Balkanu s kojima bismo mogli uspostaviti neku suradnju. Nakon što smo pisali na nekih oko 100 adresa, jedini koji nam se javio bio je predsjednik HKPD-a *Matija Gubec Ladislav Suknović*. Budući da smo u Tavankutu prepoznali jedinstven potencijal, počeli smo s njima suradnju u okviru programa *Erazmus+*.«


Direktorica Javnog zavoda Celjski omladinski centar **Sonja Majcen**, koja je također ovom prigodom boravila u Tavankutu, stručnjakinja je na polju omladinskog rada.

»Trenutno radimo na realizaciji lokalnog programa koji podrazumijeva izradu razvojnog strateškog dokumenta koji bi definirao razvoj omladinske politike u Celju. Tu smo zaključili da je pitanje ekologije i zaštite životnog okoliša veoma važno mladima. Zato smo ih pozvali da se uključe u naše akcije gdje će oni iz svoje perspektive napraviti akcije za nas malo starije. U tom smislu nam se i ovaj zajednički projekt pokazao kao veoma interesantan i koristan i voljeli bismo i mi putem umjetnosti, kako to čini HKPD *Matija Gubec*, pokrenuti kod mladih aktivizam u području ekologije«, ističe ona.

Dosadašnji i budući

Kako je već navedeno, HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta već pet godina sudjeluje u projektima programa



 Sonja Majcen, Ladislav Suknović,
Damir Hauptman i Ivica Dulić

Erasmus+, zahvaljujući suradnji sa slovenskim Zavodom *Burja* kao njihovim nositeljem.

O dosadašnjim i budućim aktivnostima u okviru ovog programa, predsjednik spomenutog tavanutskog Društva Ladislav Suknović kaže:

»Prva aktivnost koju smo imali je Međunarodna konferencija u okviru programa 'Europa za građane – Manjinske organizacije u razmišljanju i oblikovanju budućnosti EU', koja je 2017. održana u Sloveniji i koja se ticala tematike manjinskih udruga i njihove uloge u osnaživanju manjina u domicilnim državama. Bilo je zastupljeno više manjina i svaka je iz svog aspekta govorila o svom statusu i vizijama razvoja i očuvanja svog identiteta. Ovdje je partner bio HKPD *Matija Gubec*. Sljedeća aktivnost održana je 2018. kada započinje novi projekt 'Europa za građane – Manjinske priče', odnosno tzv. Manjinska mladineteka, koja se bavila mobilnošću mladih. Glavni rezultat tog projekta bila je publikacija *Manjinski kompas*

u kojem su navedeni svi problemi manjina u državama u kojima su one zastupljene te jedna brošura pod nazivom *Naša kultura u našem mjestu* gdje su mladi identificirali i predstavili turističke potencijale, odnosno destinacije u svom mjestu. Cilj je bio da mladi, kojima je u većini slučajeva cilj odlazak u europske zemlje, sagledavajući te potencijale, pokušaju unaprijediti život u svom mjestu, pronaći njegove kvalitete i prezentirati ih kao turistički potencijal. Osim toga, bila su snimljena tri filma koja su također radili mladi, i to iz Slovenije, Hrvatske i Srbije, i koji su kroz video materijal obradili sve te turističke lokacije. Ubrzo potom kreće aplikacija na već spomenuta dva projekta. Na onom koji nosi naziv 'Otvorene ruke' fokus je na rukotvorinama, a u njemu, osim mladih, sudjeluju i starije generacije u cilju da se sagleda sveukupna kvaliteta i potencijal pojedinih mjesta u kojima žive manjine i da se iz tog potencijala pokuša izvući ono najbolje i najkvalitetnije. Tu je i projekt 'Mladi (z)eko' koji se bavi ekološkim aspektima gdje smo se mi izuzetno dobro prepoznali. Ovdje smo kandidirali našu umjetnost u tehnici slame, smatrajući da je to dio naše kulturne baštine koji zaslužuje da bude predstavljen i kroz ekološke aspekte, imajući u vidu da se tu doista radi o jednom ekološkom materijalu i da pokušamo ovu umjetnost sagledati i s jednog drugog aspekta, a ne samo iz likovnog i manjinskog. Željeli smo pokazati da ekologija nije samo čišćenje određenih područja već da ona može predstavljati i nešto što je lijepo, kvalitetno i nešto što može biti predstavljeno i kroz umjetnost.«

Suknović dalje navodi buduće projekte *Erasmus+* u kojima će sudjelovati tavanutsko Društvo:

»U bliskoj budućnosti planiramo projekt kandidiran preko Lokalne akcijske grupe (LAG) *Sunčana ravnica*, koji je zamišljen kao 'buduće perspektive znanja'. Želimo vidjeti koja su to znanja koja možemo prenijeti drugima, a ponajprije ona koja mi možemo usvojiti, imajući u vidu da su kod nas LAG-ovi jedna mlađa organizacijska kategorija koja uvelike postoji i funkcionira i u Hrvatskoj i u Sloveniji. Zato smo našim partnerima predložili da bi ta razmjena znanja nama bila od velike koristi i da želimo prenijeti kod nas sva njihova dobra iskustva i dobre projekte koje su oni realizirali u svojim sredinama. Ovo nam je jako važno, jer bismo kroz ovaj projekt izašli iz okvira Tavankuta i svoja iskustva i znanja prenijeli i u druga sela, imajući u vidu da je LAG *Sunčana ravnica* koncipirana tako da teritorijalno, osim Tavankuta, obuhvaća Mirgeš, Malu Bosnu, Đurđin, Žednik, Bikovo, Verušić i Orom.«

Na koncu, Suknović pojašnjava kakvi su to zapravo projekti *Erasmus+*:

»Riječ je o projektima Europske unije i oni imaju nekoliko elemenata. Najveći fokus je na mladima, na njihovom obrazovanju i mobilnosti. Međutim, njihova koncepcija je dovoljno široka da se tu mogu podvesti i neformalni oblici obrazovanja. U tom smislu, naš fokus je da budu zastupljene i starije generacije, jer smatramo da i one zaslužuju i imaju potrebu za određenom vrstom edukacije, obrazovanja, mobilnosti, razmjene iskustava...«

I. Petrekanić Sič

Mrvoje Prčić, urednik hrvatskog izdanja *National Geographica*

Novinarstvo pruža raznolike mogućnosti da se izrazite

Kako je tata sređivao djedovu pisanu baštinu i ja sam mu nastojao u tome pomoći i posebno me zanimala povijest bunjevačkih Hrvata * U šali kažem da sam u prošlom životu morao biti dobar kad sam u ovom postao glavni urednik National Geographica * Ne valja što hrvatska zajednica nije sasvim ujedinjena, te što se teško mora boriti za svoja manjinska prava

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Hrvoje Prčić (Subotica, 1954.) novinar je i urednik s više desetljeća dugim stažom, preciznije još od svojih studentskih dana, 70-ih godina prošloga stoljeća. Inaugurirao je *Kompjutor u kući*, prvu rubriku o računalima u dnevnim novinama u tadašnjoj Jugoslaviji. Bio je urednik u časopisu *Pilot-Video* te urednik i autor mnogih popularno-znanstvenih rubrika tog vremena. Uređivao je i legendarni SF magazin *Sirius*, a krajem 1980-ih postaje direktor *Vjesnikove press agencije* (VPA). Radio je, između ostalog, i u redakcijama *Starta*, *Globusa*, *Mile* i drugih časopisa koji su izlazili u nakladi *Vjesnika*. Također, bio je i kao stručni suradnik-redaktor u znanstvenom časopisu *Hrvatske vode*. U široj javnosti, najpoznatiji je vjerojatno kao glavni urednik hrvatskog izdanja *National Geographica*, kojega uređuje od njegova pokretanja, 2003., do danas.

Prčić je podrijetlom iz Subotice, a potječe iz ugledne obitelji bunjevačkih Hrvata: njegov djed **Ive Prčić** (1894. – 1959.) bio je sakupljač narodnih umotvorina, pisac i istaknuti kulturni radnik, a otac **Ive Prčić** mlađi (1927. – 2002.) učitelj, pisac i bibliograf. Hrvoje je nedavno privatnu knjižnicu svog oca Ive Prčića mlađeg, s oko 10.000 naslova, darovao Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata, odnosno ovdašnjoj hrvatskoj zajednici, što je bio i glavni povod razgovora s njime. Osim o ovoj temi, s njime smo razgovarali i o njegovoj zanimljivoj karijeri, ali i o rodnoj Subotici te hrvatskoj zajednici u Srbiji.

► **Povod za intervju je to što ste nedavno privatnu knjižnicu svog oca Ive Prčića mlađeg darovali ZKVH-u, odnosno ovdašnjoj hrvatskoj zajednici. Kojim ste se idejama vodili pri ovoj odluci?**

Zapravo je to knjižnica koju je započeo stvarati moj djed Ive Prčić, nastavio moj tata Ive Prčić mlađi, a i ja sam dao svoj skromni doprinos u prikupljanju skoro deset tisuća knjiga, publikacija, časopisa, udžbenika, enciklopedija... velikim dijelom široke palete beletristike, ali i stručne literature kako iz društvenih znanosti, tako i iz prirodoslovlja. Najveći dio moje obitelji cijeli se život bavio kulturom i prosvjetom, a dida, zvali smo ga čiča, i tata dali su veliki doprinos razvoju kulture Hrvata Bunjevaca. Danas, kada su nastojanja za održanje nacionalnog identiteta bunjevačkih Hrvata i nastojanja na njihovoj što široj uključenosti u društvene i kulturne tokove u Srbiji na najvećim iskušenjima, uvjeren sam da jedna ovakva knjižnica može uvelike pomoći mladim generacijama, kao i stručnjacima raznih profila da rade na vlastitom usavršavanju i eruditskoj naobrazbi. To me je ponukalo da knjižnicu doniram Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata kao svojevrsni nastavak rada čiče i tate.

► **Vaš djed i otac važni su za književnost i kulturu bunjevačkih Hrvata u Vojvodini. Koliko Vas je takvo naslijeđe odredilo, u konačnici i Vi ste otišli u vode pisane riječi?**



Moje prvo nadahnuće bio je djed. Čitao mi je bunjevačke pisme i pripovitke i pričao o povijesti bunjevačkih Hrvata. Kod njega su se popodne okupljali najpoznatiji bunjevački pregaoci pa nerijetko i oni meni pričali priče i govorili kako su Bunjevci hrvatskoga roda. Trebam li kazati kako sam uz ovoliku biblioteku brzo postao pasionirani čitač uz svesrdnu tatinu podršku. Imali smo dogovor da za svaku peticu u školi dobijem novu knjigu. Kako je tata sređivao djedovu pisanu baštinu i ja sam mu nastojao u tome pomoći i posebno me zanimala povijest bunjevačkih Hrvata. Dakle, točno je da su me rad djeda i oca, naročito njihovi publicistički i spisateljski radovi, uvelike odredili, ali i prirodoslovlje moje mame **Katice Prčić**, koja je bila nastavnica kemije i biologije, kao i stric matematičar **Tomislav Prčić** koji mi je uvijek zadavao matematičke i logičke probleme. Tako sam otišao na studij fizike u Zagreb, no i sve vrijeme se paralelno bavio pisanjem. Rezultat je u konačnici bavljenje popularnom znanosti.

► **Zanimljiv je taj spoj. Nakon studija nuklearne fizike, ipak ste se opredijelili za novinarstvo u kojem ste i danas.**

Od malena sam dobio dobru literarnu školu i dobro sam pisao. Već na faksu sam postao urednik fakultetskog časopisa *Heureka*, jer me je popularizacija znanosti vrlo zanimala i privlačila. Potom sam u *Večernjem listu* uređivao rubriku *Kompjutor u kući* i polako se u potpunosti posvetio novinarstvu. Velikim dijelom to je bilo u domeni popularne znanosti, a draga mi je ondašnja nagrada Na-

rodne tehnike Grada Zagreba za popularizaciju znanosti. Dakako, osim tog segmenta, puno sam radio i u domeni politike, kulture, enigmatike i ostalog. Novinarstvo pruža raznolike mogućnosti da se izrazite.

► **U široj javnosti najpoznatiji ste kao glavni urednik hrvatskog izdanja *National Geographica*. Urednik ste od prvoga broja koji je izašao 2003. do danas, što je blizu dva desetljeća. Osvrćući se unatrag, koji su Vam najjači dojmovi, što Vam je ovaj, veoma ugledan posao, donio?**

U šali kažem da sam u prošlom životu morao biti dobar kad sam u ovom postao glavni urednik *National Geographica*. Mislim da se može kazati kako je NGM najpoznatiji časopis na svijetu, koji se doslovce čita na svim kontinentima. To je vrhunac popularno-znanstvenog tiska, medij koji slikama i riječima, kartama i podacima širi sveobuhvatna znanja i spoznaje, nastoji povezati ljude na svim meridijanima i paralelama, poučavati i informirati, pokazati i objasniti gdje smo i što smo kao uljudba postigli. Zahvaljujući žutom okviru ostvario sam brojna putovanja i prijateljstva od Amerike do Kine, od Sibira do Južne Afrike. Šahovski moto *Gens una sumus* (*Jedan smo rod*) trebao bi biti moto cijelog antropocena. Naučio sam toliko mnogo o ljudima i krajevima Zemlje i postao svjestan koliko se moramo boriti za očuvanje planeta i njegove bio i georaznolikosti. Svjestan odgovornosti koju cijelo čovječanstvo i svaki pojedinac imaju u borbi protiv iscrpljivanja resursa, zagađenja, globalnog zatopljenja,



izumiranja biljnih i životinjskih vrsta... Na djelu je sedmo izumiranje i pitanje je jesmo li već prešli kritičnu granicu. Nadam se da nismo.

► U hrvatskom *National Geographicu* 2004. objavljen je tekst o Đurđinu naslovljen *Salaši na sjeveru Bačke*, a fotografija slike u tehnici slame iz toga kraja krasila je čak i naslovnicu spomenuta broja. Nesporno je da ste Vi kao urednik i Subotičanin, kumovali tome. Kažite nam više o tom tekstu, kako je nastao i slično...

U hrvatsko izdanje NGM-a bio sam uveo rubriku *Naša blaga* u kojoj smo predstavljali razna osebujna, zanimljiva, jedinstvena, specifična mjesta u Hrvatskoj i tamo gdje Hrvati žive. Dakako, htio sam tu prikazati i nešto jedinstveno i možda nedovoljno poznato iz moga kraja i predstaviti nešto karakteristično za bunjevačke Hrvate. Salaši i slamarska umjetnička tehnika, prikazani kroz Đurđin, gdje je moja obitelj nekad imala velike salaše,

kroz Đurđin kao tipično bunjevačko mjesto, nametnuli su se kao najbolji izbor. Kao autor teksta prirodno se nametnuo i moj rođak **Dražan Prčić**, znani subotički spisatelj i publicist, dok je fotografski dio odlično odradio još jedan bački Hrvat, poznati fotograf **Augustin Juriga**. Posebno sam u Washingtonu na godišnjem skupu svih izdanja *National Geographica* iz cijelog svijeta, predstavio tehniku slikanja slamom, koja je sve oduševila.

► Prije nekoliko godina *National Geographic Hrvatska* utemeljio je nagrade *Žuti okvir za održivi razvoj, znanost i obrazovanje*. Kažite nam više o ovom projektu, budući da promovira neke vrijednosti koje su danas, čini se, potisnute u drugi plan.

Vrlo sam ponosan na taj projekt. Živimo u društvu i vremenu u kojem su crveni tepisi i tzv. selebritizam postali najvažnija stvar u životu. Tko kroči tim razvikanim crvenim tepisima? Glumci, pjevači, sportaši, tzv. influenceri... Cijenim sve što oni rade, ali što oni doista pridonose kvaliteti našeg življenja, opstanku planeta i civilizacije, boljoj budućnosti za nas i našu djecu? No, postoje pojedinci, organizacije, udruge, skupine, stručnjaci, tvrtke koji samoizatajno i vrijedno rade velike stvari, pridonose boljitku, otkrivaju, rade na očuvanju, bave se znanošću, ekologijom i održivošću, skrbe se o bližnjima. Za mnoge od njih i ne znamo, rad mnogih ne vrednujemo kako treba iako je vrlo, vrlo važan i ti su ljudi pravi celebrityji budućnosti. Zato pred njih umjesto crvenog prostiremo žuti tepih, tepih održivog razvoja, znanosti i obrazovanja. Među njima bira-

mo i laureate u 17 kategorija održivog razvoja kako su ih definirali Ujedinjeni narodi u kolovozu 2015. godine, a koji pokrivaju sve ono što čini suvremenu civilizaciju. Ove godine ćemo četvrti put dodijeliti te nagrade i sretan sam što one imaju izuzetan odjek i podršku posvuda i među običnim ljudima preko svih državnih institucija do predsjednika države i stručne javnosti.

► Veliki ste poznavalac i promotor znanstvene fantastike. Pišete SF priče, dobitnik ste i nagrade na tom polju. Također, bili ste urednik poznatog jugoslaven-skog SF časopisa *Sirius*, vodili ste radijske emisije posvećene SF-u. Otkuda interes za ovaj žanr, što su razlozi Vaše velike i aktivne posvećenosti SF-u?

Znanstvena fantastika je u velikoj mjeri, što joj i ime govori, povezana sa znanošću i to na najmaštovitiji način, što me je i privuklo tom žanru još u djetinjstvu. Čitao sam sve što mi je došlo pod ruku, od **Vernea**, **Wellsa** i ruskih

SF klasika do romana u nastavcima u *Politici*. A kako su u to vrijeme počeli letovi u svemir činilo mi se da se znanstvena fantastika ostvaruje. Mislim da sam bio u sedmom razredu osnovne škole kad sam nakon »malog koraka za Neila Armstronga, a velikog za čovječanstvo« poslao pismo NASA-i da izrazim svoje oduševljenje. I odgovorili su mi – poslali su klincu u Subotici paket s posterom *Apollo 11*, značkom, nekoliko fotografija i pismom podrške da nastavim s učenjem. U to sam vrijeme napisao i prvu SF priču o svijetu bez trenja, inspiriran građivom iz fizike. Došavši na studij u Zagreb, među prvima sam se uključio u novoosnovano Društvo za znanstvenu fantastiku SFera, pa postao suradnikom časopisa *Sirius*, a potom i njegov glavni urednik. Počeo sam se baviti i teorijom SF-a, napisao stotinjak priča i novela, dobio nagradu za najbolju priču. Želim reći da dobra znanstvena fantastika zapravo nije futurizam, nego priča o nama danas. Netko je rekao da je to de facto najrealističnija proza.

► **Odrasli ste u Subotici, koju posjećujete s vremenom na vrijeme. U tom smislu potencijalno ste dobar sugovornik za tzv. pogled izvana na ovdašnje prilike. Kako Vam se čini Subotica danas, kako Vam izgleda u odnosu na neka prijašnja vremena?**

Prije korone sam barem dva puta godišnje dolazio u Suboticu. Subotica je predivan grad u svakom vidu. Obožavam njezinu arhitekturu mađarske secesije. A mnogo toga mi danas nedostaje u Subotici, što naš grad nije smio dopustiti da nestane – nedostaje mi tramvaj, najčistije i dugoročno najisplativije sredstvo gradskog prijevoza; nedostaje mi kupanje na Paliću čija je voda upropaštena lošim potezima; nedostaju mi predivna fontana i europska slastičarnica *Ravel* na glavnom trgu; nedostaje mi bogata i raznovrsna industrija po kojoj je Subotica bila među najjačim gradovima u bivšoj Jugoslaviji; nedostaje mi mnogo veći prostor za gradski muzej, ali oduševljen sam preuređenom Sinagogom, drago mi je što se obnavljaju neke divne fasade; fale mi fijakeri kod željezničke stanice; kad sam nedavno doveo unuku da joj pokažem grb obitelji Prčić u katedrali zgrozio sam se videći u kakvom je ruševnom stanju crkva.

► **Pratite li događanja u hrvatskoj zajednici u Subotici i Vojvodini. Ukoliko pratite, kako vidite tu situaciju?**

Naravno da pratim. Uostalom, ja sam u zagrebačkoj *Nami* kupio hrvatsku zastavu za osnivačku skupštinu Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Nije dobro što sve više bunjevačkih Hrvata napušta Vojvodinu. Žalosno je što, po mome mišljenju, Hrvatska nije uvijek davala stopostotnu podršku Hrvatima Bunjevcima i što je proizvodila neke krive politike. Ne valja i što hrvatska zajednica nije sasvim ujedinjena, te što se teško mora boriti za svoja manjinska prava. Na toj vojvođanskoj vjetrometini naroda Hrvati su se uvijek morali boriti za svoj rod. Bili su podvrgnuti teškoj mađarizaciji, pa potom žestokom posrbljavanju. Naziv Bunjevac pritom se koristio kao oružje za dokazivanje da nije riječ o Hrvatima nego o nekakvoj imaginarnoj nacionalnoj skupini, čak se stimulirao samo da se ne rabi hrvatsko ime. Kao da se za Dalmatince

kaže da nisu Hrvati nego neka druga nacija. A kad su Bunjevci dolazili u ove krajeve zvali su ih Dalmate – sapienti sat! Upravo da bi se uklonilo takvo nasilno negiranje izvorne hrvatske nacionalnosti i ispravila prisilno provođena nepravda, u novoj mladoj državi donesen je famozni dekret iz 1945. kojim je propisano da se Bunjevci više ne izjašnjavaju kao Bunjevci, jer je to nacionalnost koja ne postoji i koja je nametnuta, nego isključivo kao Hrvati. Danas i taj dekret krivim interpretacijama zloupotrebljava prosrpska skupina koja sebe naziva samo Bunjevcima agresivno odbacujući hrvatstvo, na veliko zadovoljstvo i uz podršku srpske vlade. Mislim da je potrebno sveobuhvatnije raditi na širenju hrvatske kulture i spoznaja o hrvatskom podrijetlu Bunjevaca Hrvata, u čemu zajednički trebaju djelovati i institucije bunjevačkih Hrvata u Vojvodini, poput Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata kojem sam donirao biblioteku, institucije Republike Hrvatske i Katolička crkva koja je od davnina stajala uz Bunjevce Hrvate.

FOTO: National Geographic Hrvatska

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Podnositelj zahtjeva JKP »Vodovod i kanalizacija«, Trg Lazara Nešića br. 9/a, Subotica, podnio je dana 18. 3. 2022. godine zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Izgradnja trase vodovoda u ulici Balzacovoj, Gročanskoj, Batajničkoj, Bečkoj, Crnogorskoj, Platonovoj i Nial Armstronga u Subotici«, na katastarskim parcelama br. 23868/1, 25533, 25534, 22665, 22692, 23233, 23203, 23223, 23284, 23285, 23317, 23116, 31089 i 23084 K. O. Stari grad, Subotica. Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-86/2022.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Za obavljanje javnog uvida u prostorijama Službe potrebno je najaviti se najmanje jedan radni dan ranije, elektroničkom poštom na adresu zivotnasredina@subotica.rs ili telefonom na broj 024 626 973.

Park prirode Lonjsko polje

Prirodni dragulj

Lonjsko polje jedno je od najočuvanijih prirodnih poplavnih područja u Europi te jedinstvena riznica biologije i krajobrazne raznolikosti

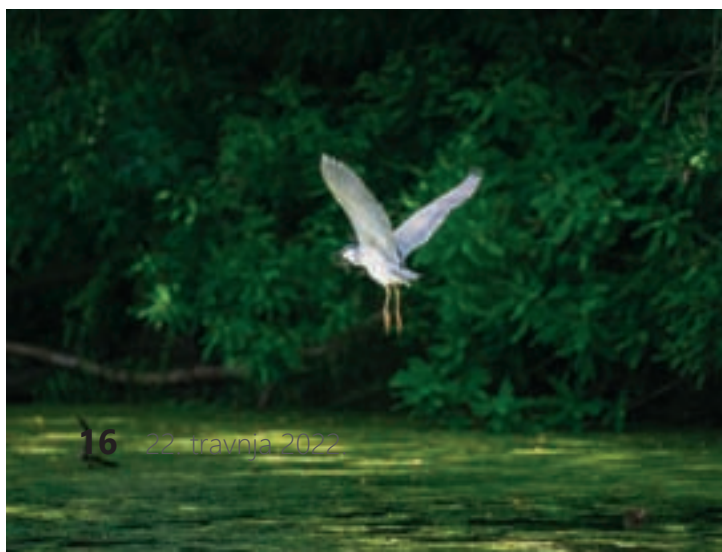
Dolaskom ugodnijih temperatura polako razmišljamo kamo otići vani na produženi vikend ili kraći odmor. U tim slučajevima prepustimo se zovu prirode i zaputimo se ka nekim mirnim destinacijama gdje možemo potpuno uživati u tišini, ljepoti, zvucima koje polako zaboravljamo da postoje u gradskim sredinama. Jedno od takvih mjesta je svakako park prirode Lonjsko polje. Ovoga puta u našoj rubrici razgovaramo sa stručnom suradnicom za prodaju i marketing parka prirode Lonjsko polje **Arijanom Jurić**. Kada govorimo o Lonjskom polju, moramo znati da je jedno od najočuvanijih prirodnih poplavnih područja u Europi te jedinstvena riznica biologije i krajobrazne raznolikosti. Rasprostire se na području od 511 km² s tri posjetiteljska centra: Krapje, Čigoč i Repušnica, te će uskoro biti otvoren i novi, četvrti posjetiteljski centar Crna roda Osekovo.

»Park prirode Lonjsko polje stanište je za više od dvije trećine ukupne populacije ptica u Hrvatskoj. Posebno su zanimljive ptice močvarice, odnosno vrste koje koriste poplavno područje Lonjskog polja za gniježđenje, hranidbu i podizanje mladih. Neke od najpoznatijih ptica močvarica su žličarka, mala bijela čaplja, siva čaplja, gak,

čaplja govedarica, bijela roda, liska, patka njorka, veliki vranac, čaplja danguba, velika bijela čaplja. U Parku obitavaju i druge ptice – ptice grabljivice: orao štekavac, škanjac, šumska sova; vodomar, kosac, bregunice. Osim ptica, na području Parka prirode Lonjsko polje postoji mnogo strogo zaštićenih vrsta životinja i biljaka. Neke od njih su sisavci (vidra, šišmiš, divlja mačka, dabar), gmazovi (barska kornjača), vodozemci (češnjača, crveni i žuti mukač, gatalinka), kukci (leptir kiselični vatreni plavac, jelenak, 18 vrsta vretenaca) te biljke (četverolisna raznorotka, rezac, kockavica). Također, Lonjsko polje jedno je od najvažnijih mrijestilišta riječne ribe u cijelom dunavskom slijevu. Još od prvih zapisa naseljavanja područja uz srednji tok Save tu su ljudi živjeli u skladu s prirodom tako da je lokalno stanovništvo očuvalo tradicijski način života do danas, živjeli su s vodom, a ne protiv nje«, govori za naš tjednik Arijana Jurić.

Prirodne ljepote i edukacija

»Uživanje u prirodnim ljepotama, a posebno očuvanoj prirodi zaštićenih područja, jedan je od glavnih interesa



turista koji posjećuju Hrvatsku, a posebno posjetitelja Parka prirode Lonjsko polje. Upravo zbog toga organizirani sustav posjećivanja je od posebne važnosti i prvi važan za održivi način korištenja prirodnih ljepota i resursa. Javna ustanova Park prirode Lonjsko polje fokusirana je na održivi turizam te smatra da organizirani sustav posjećivanja ima pozitivan utjecaj na razvoj lokalne zajednice i zaštitu prirodnih resursa, odnosno da turizam i zaštita prirode idu ruku pod ruku. Park prirode Lonjsko polje u ponudi ima različite edukativne grupne programe za sve – djecu, studente i odrasle, kao: Krapje – selo graditeljske baštine, Bijela roda, Ptica kosac, Posavski konj, U zagrljaju Lonjskog polja i trsnog gorja, Vodozemci, Ptica sa žlicom – žličarka, Okreni se – istraži i nauči prepoznati, Priroda i čovjek, te vikend ponude za cijelu obitelj. Kroz edukativne programe pod vodstvom vodiča-edukatora, posjetitelji uživajući u prirodnom okruženju uče o zaštićenom području. Uz edukaciju, posjetiteljima je dostupan i niz rekreativnih sadržaja kao što su bicikliranje, kanuing, pješačenje te sportski ribolov na rijekama u Parku u suradnji s lokalnim ribolovnim društvima. Na rijeci Strug u Lonjskom polju može se voziti čamcima na solarni pogon koji su dobri prema okolišu, a posjetiteljima pružaju jedinstven doživljaj prirode. S obzirom na to da je u Lonjskom polju očuvano tradicijsko pašarenje, pri čemu stočari većinu godine stoku drže na pašnjacima, Park ima još jednu turističku atrakciju: posavski safari, kako su posjetitelji nazvali šetnje pašnjacima dok oko njih mirno pasu konji, krave i svinje, a na taj prizor rijetki ostanu ravnodušni», rekla je Jurić.

Atraktivna sela

Na istočnom kraju Parka nalazi se Krapje, selo graditeljske baštine poznato po impresivnim drvenim kućama iz 19. stoljeća. Ove tipične posavske kuće građene su od hrastovih planjki, a posebno su atraktivni zaštitni krovci, natkrivena vanjska stubišta, ukrasne ograde, trijemovi i drvena vrata koja su prava mala umjetnička djela.

»U Krapju prošećite Stazom graničara koja vodi do posebnog (ornitološkog) rezervata Krapje đol. Staza je dobila ime po graničarima koji su čuvali granicu nekadašnje Vojne krajine između Austro-ugarskog i Osmanskog carstva. Tako se na stazi mogu vidjeti dvije replike drvenih povijesnih stražarnica koje se koriste za promatranje

ptica. Dok šecete stazom, također možete promatrati autohtone vrste: posavskog konja, turopoljsku svinju i slavonsko-srijemsko podolsko govedo. Nakon šetnje uputite se u Drenov Bok te se provozajte na brodiću *Vodomar* koji pruža pogled na polje rijeke Save ili se uputite prema Plesmu i zaplovite čamcima na solarni pogon Strugom i na jedinstven način doživite ljepote ove rijeke. U Čigoču, europskom selu roda, možete čuti zanimljivosti o rodama i njihovom suživotu s ljudima. Budući da rode dolaze krajem ožujka, proljeće je savršena prilika da se upoznate s njima ili se prošećite Stazom Posavaca u čijoj se neposrednoj blizini nalazi nova atraktivna promatračnica *Roda*, koja omogućuje pogled na divlje te autohtone vrste domaćih životinja. Nakon toga posjetite Mužilovčicu i zađite u retenciju Lonjskog polja gdje se može vidjeti tradicijski način ispaše krava, svinja i konja na poplavnom pašnjaku«, naglasila je Jurić.

Posjetiteljski centri

Treća točka posjeta Parku prirode Lonjsko polje svakako treba biti Posjetiteljski centar Repušnica. Tamo se nalazi Košćeva staza, kružna staza duga pet kilometara. Uživajte u šetnji uz konje, krave i ptice. Može se fotografirati priroda s nove promatračnice *Ptica kosac* ili se odmoriti na odmoru *Vrbačinec* u Repušničkom polju.

»U svim posjetiteljskim centrima Parka prirode možete unajmiti bicikle, a za one željne dodatne avanture predlažemo najam kanua u posjetiteljskom centru Čigoč. Da bi doživljaj bio potpun, svakako treba kušati lokalne specijalitete u autentičnim restoranima na području Lonjskog polja i držite se pravila lokalaca – jedite puno, zdravo, domaće i dobro. Osobe koje vole putovati sve više traže posebna iskustva, cijene autentičnost i žele doživjeti nešto što se razlikuje od njihove svakodnevice. Park prirode Lonjsko polje nudi upravo to, netaknutu prirodu, doživljaj seoskog života, smještaj u tradicionalnim drvenim kućama prilagođenim suvremenim potrebama, specifične gastronomije i domaće proizvodnje te iznimno bogate kulturne i prirodne baštine«, rekla je na kraju Arijana Jurić i pozvala nas već ovoga proljeća da otkrijemo neotkriveno.

Ivan Ušumović

FOTO: Hrvatski foto savez – Foto radionica mladih



Devet stoljeća duga veza

Na Starom kontinentu ponovo se ratuje, na europskom dijelu Rusije dva najveća naroda nekadašnjeg carstva, Rusi i Ukrajinci, se žestoko bore oružjem i riječima. Ostatak Europe, prije svega EU, vodi ekonomski rat protiv Rusije, uvođenjem raznih sankcija. Članice EU, tri države od Višegradske četvorke, svakodnevno primaju rijeku izbjeglica s ratnih područja – najviše Poljska, zatim Mađarska potom Slovačka, a ni Rumunjska nije pošteđena ovih nesretnih ljudi. Ne jenjava ni broj izbjeglih, uglavnom mladih muškaraca, s Bliskog i Dalekog Istoka: Sirije, Iraka, Afganistana i Pakistana kao i s afričkog kontinenta. Većina njih želi se okoristiti dobrobitima socijalnog sustava, prije svega Njemačke, ali i Francuske, Italije, Španjolske i naravno Velike Britanije. U Europi, uz pad proizvodnje, bjesni i energetska kriza, nepredvidivi rast cijena energenata: nafte, plina i električne energije. Vodi se do sad neviđeni propagandni rat svim klasičnim i suvremenim medijima, kako na državnim tako i na društvenim mrežama. Virus nazvan covid i dalje djeluje. Zasad od ovih događaja imaju korist SAD i Kina. Samo od sebe nameće se pitanje: gdje smo mi, brojno relativno mali narodi (prije svega Hrvati, Srbi i Mađari), u ovoj gunguli, što nam je činiti? Moje mišljenje je da trebamo nastaviti ono što već skoro tisuću godina radimo: surađivati, kao što smo to radili u davna vremena!

Južni Slaveni i Mađari

Prije no što su zauzela Panonsku kotlinu mađarska plemena živjela su na stepskom području današnje Ukrajine i bili su u vezi sa slavenskim ali i bugarsko-turskim narodima, to su zaključili jezikoslovci. U sadašnju Mađarsku došli su pritisnuti od Kumana, ali i kao plaćenici Bizantskog carstva u borbi protiv Bugarskog carstva. Bizantski brodovi su ugarske ratnike prevozili Dunavom, vjerojatno su se iskrcali na teritorij današnjeg Banata i tu su uništili dio Bugarskog carstva. Kristijanizaciju su započeli bizantski misionari koji su govorili neki i Mađarima razumljiv slavenki dijalekt. Tipične riječi su: krst-kereszt; pop-pap; manastir-monostor itd. Otac prvog ugarskog kralja **Géza** uvidio je, pritisnut s dvije strane (sa zapada Njemačko carstvo, s juga Bizant), da mora svoj narod potpuno kristijanizirati milom ili silom. Jedinog sina **Vajka** je prekrstio u **István** (**Stephanos**), za ženu mu je odabrao bavorsku princezu **Gizelu**, i pozvao je misionare i sa zapada. István je krunisan na prekretnici milenija 1000. godine i tim činom uveo je mađarsko društvo u rani feudalizam. Karakteristika tog društva je da vladari i preko dinastičkih veza pokušavaju osigurati ili proširiti svoje teritorije. Tako su činili i ugarski kraljevi – na jugu s već postojećom Hrvatskom kraljevinom, kojoj je itekako dobro došla ugarska vojna sila protiv Nijemaca i Venecije. Predstavnici dalmatinskih gradova

pozvali su **László** (**Ladislava**) I. 1091. godine u pomoć, jer je njegova sestra Ilona (**Jelena**) bila žena **Dmitra Zvonimira**, i nakon njegove smrti Hrvati su mu ponudili prijestolje. »Posao je završio« **Kálmán** (**Koloman**) koji se u Biogradu na Moru 1102. okrunio za hrvatsko-dalmatinskog kralja. Od njegova vladanja su ugarski kraljevi ujedno bili i hrvatski vladari te od tada dva naroda i dvije zemlje žive u jednoj državnoj zajednici do 1918., navodi **Ladislav Heka**. Postoji i mišljenje da su Ugari okupirali Hrvate, ali to mišljenje zaboravlja razdoblje Habsburškog carstva.



Portret Stefana Dragutina i Kataline

Ugarska i Nemanjići

Skoro istovremeno kralj **Kálmán**, koji je zvan i **Könyves** (**Učeni**) stvorio je dinastičku vezu i s Raškom. Naime, oslijepljenog sinovca koji je kasnije naslijedio prijestolje, oženio je s Jelenom, kćerkom velikog župana Raške. On je postao kralj **Béla II. (Sljepi)**, a ugarska kraljica Jelena je svoga brata **Beloša** postavila na najvišu dužnost za bana Ugarske te su praktično njih dvoje vladali Ugarskom. On je u Srijemu osnovao samostan koji se u srednjem vijeku zvao Banmonostor ili Monasterium Bani (danas Banoštor) i bio je sjedište srijemske biskupije do najeзде Tatara. U jednom povijesnom trenutku, u XIV. stoljeću, i jedan **Nemanjić** je mogao postati kralj Ugarske. Naime, posljednji kralj iz loze **Arpadovića László IV. (Kun)** ubijen je 1290. Nastala je dinastička kriza, jer nije bilo muških potomaka Arpadovića, samo ženskih, **László IV.** je imo četiri sestre, jedna je bila opatica, druga udana za napuljskog kralja, treća za bizantskog cara, a četvrta, **Katalina**, za srpskog kralja **Stefana Dragutina** pa je njihov sin **Stefan Vladislav**, potomak Arpadovića, bio kandidat za ugarski prijestol, budući da je oženio kćerku ugarskog vojvode. No, on nije postao kralj, ali je zato njegova sestra **Erzsébet** (**Jelisaveta**) odigrala važnu ulogu u sljedećem razdoblju povijesti naših naroda.

HEUREKA: mačke koje laju!

Jedan od najboljih svjetskih glumaca svih vremena (Sir!) **David Jason** u svoju je karijeru utkao ono što se njegovim kolegama za života često događa: da ga se »identificira« samo s jednom ulogom u inače raskošnom opusu. Ime i prezime Davida Jasona iz prve možda neće svakome u glavi asocirati njegov stvarni lik i djelo koji stoje iza njega, ali ako uz to dodamo i Del Boy mnogima će se odmah usta raširiti od uha do uha i vratiti u sjećanje divne trenutke koje im je priredio, prosipajući gomilu fazona iz epizode u epizodu neponovljivih *Mučki*. Jedan od njih svakako je i dijalog između njega i Rodneya (**Nicholas Lindhurst**) kada Del Boy na pitanje brata zašto ne plaćaju porez i tako, »kao svi normalni građani«, »uđu u sustav« odgovara (citirajući po sjećanju): »Mi ne plaćamo državi, država ne plaća nama pa smo kvit«.



Eto tako je funkcionirala »siva ekonomija« osamdesetih godina prošloga stoljeća u Velikoj Britaniji. Ili ju je za potrebe serije tako kreirao njen tvorac **John Sullivan**.

Srbija je, na sreću, – dokazuje to svakodnevno i predsjednik svojim mikro i makroekonomskim podacima – daleko ispred dekadentne Engleske i kompletnog Zapada koji se u ovo krizno vrijeme na naše oči raspada po svim šavovima. Srbija je, jednostavno rečeno, jedno napredno i uređeno društvo kom će već ovih dana početi zavidjeti i kompletna Skandinavija, plus Island. Jedan od dokaza za to je i zavođenje reda i uvođenja u sustav svih društvenih pora kroz... Neee, nije riječ o mnogo ozbiljnijem liku od Del Boya koji je ovih dana, nedugo nakon što je iz zatvora upućen u kućni pritvor iz istoga opet upućen u zatvor zbog prekrašajnih radnji poput ubojstva ili dilanja drogom, mada je i to jedan od dokaza. Riječ je o mnogo masovnijoj i još ozbiljnijoj pojavi uvođenja u red ogromne grupe građana koji su sve ove godine pred očima države hodale na rubu zakona, zgrćući basnoslovna bogatstva na tezgama tržnica koje javnost zbirno naziva buvljaci.

Riječ je, kao što je poznato, o Zakonu o fiskalizaciji, koji je na snagu stupio 1. studenoga prošle godine i po kom

su i prodavači na buvljacima u obavezi od 1. svibnja ove godine uz prodanu robu kupcu izdati fiskalni račun. Ovaj zakon odnosi se na fizičke osobe koje promet obavljaju na malo, što je izazvalo njihovo ogromno nezadovoljstvo i dovelo čak do toga da se u stankama strašnih kalkuliranja oko uvođenja sankcija Rusiji zbog agresije na Ukrajinu predsjednik mora baviti i prebiranjem prodavača na one koji na tezgama prodaju češnjak i mladi sir iz vlastite proizvodnje i one koji su *túró rudi* i *erős pistu* kupili u *Ha-tár diszkontu*, na stotinjak metara od graničnog prijelaza. Kako li je tek činovnicima iz Ministarstva financija, Porezne uprave, inspekcijских službi i Ministarstva unutarnjih poslova? Ko između čekića i nakovnja: s jedne strane bijesan pogled predsjednika zbog toga što ga gnjave polupiljarima dok **Putin** čeka na liniji, a s druge ogorčeni prodavači što ih jedu u zdrav mozak. A pri tome, recimo, svjesni su svi (al baš svi) u ovom lancu da su buvljaci jedini izvor prihoda ovim nesretnim ljudima (da nisu, zar bi radno vrijeme provodili upravo tamo?), da za svoje tezge (bez ikakve komunalne opremljenosti) plaćaju paušalnu mjesečnu najamninu i godišnji porez, puneći već i na taj način gradski i državni proračun. Svjesni su u ovom lancu svi (al baš svi, uključujući i carinike) da u nabavi robe prodavači robe provode sate i sate na graničnim prijelazima na komotno zadovoljstvo kupaca koji istu, čak i sada, kupuju po mnogo povoljnijim cijenama u odnosu na ovdašnje megamarkete i ostale trgovine. Svjesni su u ovom lancu svi (al baš svi, uključujući i lokalnu samoupravu) da je do sada oko 1.500 zakupaca tezgama na subotičkom buvljaku oko polovice njih otkazalo daljnji zakup, što će se itekako odraziti i na punjenje lokalnog i državnog proračuna i da tim činom – samo da bismo »uveli red« – sami sebi pile granu na kojoj, ne sjede nego zavaljeni leže. Primjedbe da se uvođenjem fiskalnih kasa lakše može utvrditi podrijetlo eventualne zaraze ili oboljenja stanovništva zbog konzumiranja hrane mogle su se i do sada riješiti na mnogo jednostavniji način: angažiranjem inspekcijских službi (posebno u vrijeme velikih vrućina) i povlačenjem iz prodaje visokorizičnih namirnica kratkoga vijeka trajnosti, poput hrenovki, salama ili pak mliječnih proizvoda, primjerice.

Ovako, država je sama sebi jednim birokratskim potezom (od kojega ne odustaje) na vrat nabacila novi džak problema, prisiljavajući predsjednika da se, uz državnički, bavi i piljarskim poslovima, a prodavače da razmisle o tome čime će se ubuduće baviti: prodajom na »starežu« malo korištenih *didini* dugačkih gaća ili porculanskih vijetnamskih mačaka koje zbog tvorničke greške laju?

Del Boy

Priča iz Batrovaca

Ima potencijala, ali nema ljudi

»Batrovci su na lijepom mjestu, ima puno pogodnosti. Blizu je autocesta, granični prijelaz, rijeka Bosut. Selo ima puno pogodnosti i turističkih potencijala, ali smo usprkos tome dosta siromašno mjesto«, kaže Željko Pupić

Uz samu desnu obalu rijeke Bosut, u zagrljaju srijemskih šuma, smješteno je selo Batrovci. Kroz Batrovce se s južne strane proteže autocesta Beograd – Zagreb, a granični prijelaz s Hrvatskom udaljen je tri kilometra. Prema posljednjem popisu stanovništva na teritoriju tog mjesta živi skoro 28,5 posto pripadnika hrvatske nacionalne zajednice. Prije ratnih previranja 1991. godine u ovom mjestu živjelo ih je više od 38 posto. Danas u 30-ak kuća ima oko 350 punoljetnih osoba. Većina mještana se bavi poljoprivredom i svinjogojstvom. Ali unatoč svim pogodnostima, selo je gotovo prazno. U osnovnoj školi nastavu pohađaju četiri učenika, a u vrtiću ih je samo dvoje. Svake je godine sve manje ljudi, a mladi se nakon školovanja uglavnom odlučuju ostati u većem gradu.

Mještani Batrovaca kažu da mnogo koristi od graničnog prijelaza nemaju, jer u pograničnim službama nitko od njih nije uposlen. Većina stanovnika bavi se poljoprivredom, a oni koji su uposleni uglavnom rade u vojnom lovištu i šumariji u Moroviću. Najbliže veće mjesto im je Šid, od koga su Batrovci udaljeni dvadesetak kilometara.

Naseljavanja Hrvata

Šest arheoloških iskopina u blizini ovog sela (arheološko nalazište Gradina) svjedoče o starosti i bogatoj povijesti ovog mjesta. Prema svjedočenju mještana, prvi Hrvati su se naselili u Batrovce 1800. godine.

»Moj šukundjed je imao sedam godina kada je došao iz Like u Batrovce. To je bilo 1814. godine. Ovdje je živio moj pradjed **Mata**, zatim djed **Marijan** i otac **Marko**. Odlučio sam ostati ovdje sa svojom obitelji. Moj djed je držao svinje u šumi dvadeset kilometara udaljenoj od sela, a otac se bavio poljoprivredom. Kada je selo osnovano,

naša kuća je bila trinaesta u selu. Godinama smo živjeli složno i u miru sa susjedima, a tako je ostalo i nakon ratnih devedesetih godina. Većina Hrvata se odlučila ostati živjeti u selu«, ističe župljanin **Željko Pupić** i dodaje:

»U mojoj obitelji većina brakova je nacionalno mješovita. Moja teta se udala za Srbina, moj brat od strica se oženio za Srpkinju, moja sestra se također udala za Srbina. Ja sam oženio moju **Dušu**, koja je također pravoslavne vjere, ali je prihvatila sve naše običaje i s radošću ide u našu crkvu.« No, kako navodi, nekada ih je u selu bilo puno više.

»Prije Drugog svjetskog rata bilo je oko 1.000 stanovnika. Sada nas ima oko 250. Ima puno praznih kuća. Stariji mještani su umrli, a djeca koja su otišla na školovanje ostala su u većim gradovima. Batrovci su na lijepom mjestu, ima puno pogodnosti. Blizu je autocesta, granični prijelaz, rijeka Bosut. Selo ima puno pogodnosti i turističkih potencijala, ali smo usprkos tome dosta siromašno mjesto.«

Jedino mjesto okupljanja za hrvatsku zajednicu je katolička crkva Uzvišenje Svetog križa. Prije nekoliko godina je u crkvenom dvorištu, na mjestu stare oronule zgrade, izgrađen pastoralni centar na radost svih župljana, prvenstveno za potrebe mladih, kojih je danas nažalost malo u selu.

Željkova supruga **Dušanka** je također rodom iz Batrovaca. Iako je pravoslavne vjere, prihvatila je sve običaje svog supruga i s radošću odlazi u katoličku crkvu.

»Udala sam se za Željka iz ljubavi. U selu postoji zajedništvo između pripadnika svih nacija i to je nešto što nas krasi. Nema podjela, niti ih je ikada bilo. Sjećam se kada mi je baka govorila da su oduvijek u selu svi poštivali jedni druge, ali se Hrvati i Srbi nisu ženili. Poslije se i to promijenilo. Ja sam se udala za Hrvata, moj brat je također oženio Hrvaticu. Odlazimo jedni kod drugih na vjerske blagdane i

poštivamo se. Osim u crkvi, družim se sa ženama iz sela u sklopu udruge žena *Batrovčanke*. Vezem ručnike i pripremam torte za razne događaje. To me ispunjava. Dobri smo sa svima«, kaže Dušanka.

Ostalo samo 30-ak obitelji

Obitelj **Colner** također desetljećima živi u Batrovcima. U zajedničkom kućanstvu živi tri generacije: otac **Marko**, majka **Ljubica**, sin **Danijel**, snaha **Violeta** i njihova djeca **Tihana** i **Ivica**. Majka Ljubica je kućanica i osim kućanskih poslova uređuje crkvu i pastoralni centar.

»U Batrovcima sam rođena, tu sam se udala i ostala živjeti ovdje. Volim ovo selo. Život u Batrovcima je lijep, ali nas malo ima. Moja obitelj se bavi poljoprivredom. U posjedu imamo 120 jutara zemlje. Suprug obrađuje zemlju, sin Danijel radi kao lovočuvar u šumariji ali pomaže i ocu. Snaha je također zaposlena, ali i pomaže mi u kućanstvu. Svi smo zajedno u kući i to me čini sretnom«, kaže Ljubica, te dodaje da joj je žao što je ostao mali broj ljudi u selu.

»U selu ima 30-ak kuća hrvatskih obitelji, ali ima mnogo i praznih kuća. Volim našu crkvu i naš pastoralni centar. Naše selo nekada nije imalo crkvu. Bombardirana je za vrijeme Drugog svjetskog rata. Do izgradnje nove crkve 1990-ih imali smo malu crkvu na mjestu današnjeg pastoralnog centra. U to vrijeme u nju je dolazilo toliko ljudi da mnogi nisu mogli ući. Danas ljudi rijetko dolaze u crkvu. Većina ih dolazi samo na crkveni god 14. rujna. Puno je starih, bolesnih, a ono malo mladih, koliko ima u selu, rijetko dolazi u crkvu. I to je tužno.«

Obitelj **Pupić** također potječe iz Batrovaca. Odlučili su se ostati u svom selu. Bave se poljoprivredom i proizvodnjom peleta.

»Odlučili smo se ostati na selu budući da su tu oduvijek živjeli naši preci. Obje kćeri žive u Novom Sadu, a mi smo s mlađim sinom ostali živjeti i raditi ovdje. Pripadnici naše zajednice se okupljaju jedino u crkvi. No, posljednjih nekoliko godina se osjeti praznina. Nije kao što je bilo nekada. Sada nas bude samo sedam-osam ljudi u crkvi. Nema ljudi, ostali su samo stariji, a mladi su otišli u veće gradove, jer ovdje nemaju perspektivu.«

Njihova mlađa kći **Snežana** završava Prometni fakultet u Novom Sadu. Svojevremeno je bila jedna od aktivnijih članica HKD-a *Šid*. No, zbog obaveza na fakultetu nije bila u mogućnosti redovito dolaziti na probe.

»Voljela bih živjeti ovdje samo iz razloga što je mirno, što je lijepa priroda i što nema svađe u selu. Ali ovdje nema izvora života. Jedina mogućnost je da se bavim poljoprivredom i povrtlarstvom, ali nema uvjeta za društveni život. Batrovci su trenutno nama mladima pogodni kao vikend naselje, za odmor, ali za život jako teško«, navodi Snežana i kaže da joj je puno značio rad na očuvanju tradicije hrvatske zajednice u sklopu rada HKD-a *Šid*.

S. D.



Sanja Milković, poljoprivrednica iz Vašice

Djevojka za volanom kombajna

»Oni koji me vide prvi put ne mogu vjerovati da sam toliko posvećena poslu. Ali ne razmišljamo svi isto. Moja generacija uglavnom mašta o tome da ode što dalje odavde i posveti se nekom drugom poslu. Mene to ne vuče. Želim svoj život provesti na selu«, navodi Sanja

Kada odrastate u obitelji gdje je osnovna djelatnost poljoprivreda, to vas potiče da se time bavite i u budućnosti. **Mirko Milković** iz Vašice nadomak Šida, koji je zemlju naslijedio od roditelja, također se odlučio na taj posao. Završio je gimnaziju u Šidu, zatim fakultet Narodne obrane, ali se devedesetih godina ipak odlučio baviti stočarstvom i poljoprivredom. Kada se vjenčao sa svojom suprugom **Janjom**, u posjedu je imao 9 jutara zemlje, a u povratu je dobio još 4,5 jutra. Zahvaljujući istrajnom radu i zajedništvu, danas sa svojom obitelji obrađuje 58 hektara zemlje na kojoj sije uglavnom kukuruz i soju. Ali priču o njegovom gospodarstvu ostaviti ćemo za neku drugu priliku. Sada vam želimo ispričati priču o njegovoj kćeri **Sanji**, 27 joj je godina, a svom ocu desna je ruka u ovom poslu. Sanji nije nepoznanica niti jedan posao u poljoprivredi, pa čak ni popravka poljoprivrednih strojeva. Odlučila je ostati na selu i u potpunosti se posvetiti obiteljskom poslu.

U polju od jutra do mraka

Sanja je još kao dijete svaki trenutak koristila za odlazak s ocem na njivu. Obožavala je voziti se u traktoru i raditi u polju. Nakon završetka osnovne škole upisala je Šumarsku školu u Srijemskoj Mitrovici, ali se u njoj nije našla. Odlučila je napustiti školu i vratiti se na selo kako bi pomogla ocu u poljoprivredi.

»Vozim traktor od malih nogu. Otkad sam mogla sama ući u traktor, sjedila sam tati u krilu dok je on vozio, a kasnije je on sjedio pored mene dok sam ja vozila. Od oca sam naučila sve o poljoprivredi i uz njega sam taj posao i zavoljela. Dok je on sijao, još kao dijete, odlazila sam s njim na njivu i sve smo radili zajedno. Uživam u vožnji traktora. S veseljem idem na njivu, jer to zaista volim. Kada trebam raditi nešto što ne volim, s manje volje radim, a na traktoru bih mogla provoditi dan i noć. Na njivi sam sama u prirodi i to me opušta. Ljubav prema tom poslu mi je usađena od malih nogu i u tome

sam se pronalazila. Nije mi teško jer sve te poslove zaista volim, kao i poslove u svinjogojstvu i uzgoju bikova«, ističe mlada poljoprivrednica.

Njen radni dan počinje u ranim jutarnjim satima. Tada sa ocem i majkom pravi raspored dnevnih aktivnosti. Posla uvijek ima, a najviše u sezoni vršidbe.

»Kad je u tijeku vršidba i kad ima najviše posla, ustajem vrlo rano. Podmazujem kombajn, usisavam, spremam ga za posao kako bi sve bilo u redu. Kad moj otac ode u polje vršiti, zakačim prikolicu za traktor i odlazim za njim. Kada se prikolica napuni sojom, odlazim predati prikolicu u mlin. Tata je preuzima praznu, a drugu, punu, vučem na predaju. Kada je u tijeku vršidba kukuruza, tata vrši na njivi, a ja samo kružim s prikolicama, od njive do kuće. Posla ima i za majku i sestru koja dođe iz Novog Sada. One istovaraju kukuruz. Za pet dana nas četvero ovršimo kukuruz, sve istovarimo i sve sredimo. Dobro se organiziramo, podijelimo poslove i sve dobro funkcionira.«

Ova vrijedna nesvakidašnja djevojka je naslijedila od oca sve potrebne strojeve. Uz to, na svom gospodarstvu imaju sve neophodne uvjete za rad: skladišta, čardake, pet traktora, dva kombajna i poljoprivredne strojeve. Neki od njih su zastarjeli, budući da ih je Mirko naslijedio od svojih roditelja. Sanjin san je zamijeniti strojeve novijim, modernijim.





»Imam veliku želju imati novi kombajn, nove traktore i suvremene strojeve. Također mi je želja ostati na selu. Ne bih otišla odavde ni za kakav novac. Ponekad odem kod sestre u Novi Sad gdje ostanem nekoliko dana, ali onda jedva čekam da dođem kući. Ne volim grad i gužvu. Život na selu je težak, ali volim ovdje živjeti usprkos svemu«, navodi naša sugovornica.

Sanji nije stran ni posao oko popravke strojeva. Zatekli smo je u dvorištu gdje je zajedno s ocem namještala ležajeve na sijačici. Kaže da nije stručnjak u tom poslu, ali da kada »zagusti« i kada nema majstora, pokuša sama nešto popraviti i, kako s ponosom kaže, uspijeva i u tome.

Budući da je mlada, pitali smo je kako pronalazi slobodno vrijeme za sebe, društvo, izlaske...

»Uspijevam odvojiti vrijeme i za sebe. Izlazim u grad, družim se. Volim putovati, odlazim svake godine na more. Imam svoje društvo i uspijevam uskladiti svoje obveze i slobodno vrijeme. Jedna sam od rijetkih djevojaka iz sela koja je u potpunosti posvećena tom poslu. Svi su me prihvatili, ali ne mogu vjerovati s koliko ljubavi radim poslove u poljoprivredi. Ali ne razmišljamo svi isto. Moja generacija uglavnom razmišlja i mašta o tome da ode što dalje odavde i posveti se nekom drugom poslu. Mene to ne vuče. Želim svoj život provesti na selu«, navodi Sanja, te dodaje da bi joj značila financijska pomoć za kupovinu novih poljoprivrednih strojeva, posebice za kupovinu rasipača mineralnog gnojiva, špartača i nove sijačice koju bi koristili samo za kukuruz.

Podrška roditelja

Obitelj Milković do sada nije koristila poticaje države, osim poticaja koje dobivaju po hektaru zemlje. Mirko je zbog poticaja poljoprivredno gospodarstvo podijelio na tri dijela i kako navodi, za dosadašnji uspjeh u radu zaslužan

je konstantan i istrajan rad i zajedništvo. Ponosan je na svoju kći, koja je na sebe preuzela veliki dio posla.

»Starija kći studira u Novom Sadu, ali i ona dođe pomoći kada imamo najviše posla. Nekada smo imali pet krava i dvije junice, ali smo zbog male isplativosti prije nekoliko godina odustali od tog posla i fokusirali se samo na ratarstvo i svinjogojstvo. Proizvodili smo 350 do 400 tovljenika godišnje. Sada smo prepolovili broj svinja. Od 25 krmača smanjili smo uzgoj na deset, ali planiramo i taj broj smanjiti. Na ovu cijenu od 170 dinara, ne isplati se bez obzira što imamo svoj kukuruz«, kaže Mirko i dodaje da u poljoprivredi opstaju zato što imaju zalihe.

»Danas je teško motivirati mlade ljude da ostanu na selu. Imamo sreće što se naša kći odlučila ostati ovdje. Na daljnji rad u poljoprivredi motivira nas jedino njena velika želja da nastavi ovaj posao. Ona ima sasvim dovoljno za sebe, a sudeći po njenoj motivaciji do sada velike su šanse da dalje napreduje. Kao roditelj je podržavam u tome. Ona održava strojeve, mijenja ležajeve, podmazuje ih, a ja sam tu samo da joj sugeriram i pomažem. Polako joj prepuštam sav posao i neminovno je da je uvedem u tu priču kako bi u budućnosti mogla raditi samostalno. Navikli smo raditi i ako se na zadužite ni za što, onda barem taj neki postotak ostaje nama«, kaže Mirko.

»Moj posao je kuhati, oprati rublje, nahraniti svinje i pomoći im u poslovima kad god treba. Također imam dva vrta i to volim raditi. Sve poslove radimo zajedno i pomažemo jedni drugima. Ništa mi nije teško za moje kćeri. Drago mi je što je Sanja izabrala posao koji voli. Starija kći završava fakultet i voli raditi s djecom i nadam se da će i ona ostvariti svoj san. Uvijek ću im biti podrška u svemu i pomagat ću im dokle god budem mogla«, kaže majka Janja.

S. D.

Ekskurzija učenika iz Srijema



Na jednodnevnu ekskurziju u Suboticu 19. travnja uputili su se učenici osnovne i srednje škole iz Srijema koji pohađaju izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Prva destinacija u obilasku bila im je Hrvatsko nacionalno vijeće, gdje su ih dočekali predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**, predsjednica Odbora za obrazovanje **Margareta Uršal**, predsjednik IO HNV-a **Lazar Cvijin** i međunarodni tajnik HNV-a **Darko Baštovanović**.

Po riječima nastavnika Hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture **Daria Španovića**, većina djece je iz Srijemske Mitrovice, ali su im se u ovoj ekskurziji pridružili i učenici iz Ljube, Sota i srednjoškolci iz Petrovaradina.

»Svi oni pohađaju spomenuti izborni predmet, a ovoga puta smo ujedinili snage, te svi skupa krenuli u Suboticu. Ekskurzija je predviđena za mlađu djecu, ali je ostalo mjesta, pa smo odlučili povesti i starije učenike«, kaže Španović.

U ovoj školskoj godini izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Srijemskoj Mitrovici, kada je u pitanju osnovna škola pohađa 42 djece, dok u srednjoj školi ima 24 učenika. Srednjoškolci nastavu imaju u HKC *Srijem* podijeljeni u dvije skupine, a tu dolaze i srednjoškolci iz Sota i Ljube, dok osnovci nastavu imaju u svojim školama. Izborni predmet se u četiri osnovne škole u Srijemskoj Mitrovici izučava od 2009. godine, a broj djece se prepolovio.

»Na samom početku, 2009. godine, imali smo 84 učenika, a sada je 42. Svima je jasno kako je danas sve ukupno manje djece, ne samo pripadnika hrvatske zajednice, nego kompletno. To se vidi i po broju učenika u odjelima. Svake godine iz nastave ode sedam-osam osmaka, a dođe svega tri-četiri prvša«, kaže Španović.

Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Sotu se počeo izučavati prije desetak godina kada je bilo 15 učenika, a danas je svega tri.

»Nažalost, broj stanovnika u selima po Srijemu se iz godine u godinu smanjuje, a samim time i broj mladih i djece. To se osjeti i na našoj skupini, a i naredne godine ne obećavaju svjetliju budućnost. Svake godine strijepimo od gašenja, ali zahvaljujući dobroj volji naše ravnateljice, grupa se održala. Mi u Sotu imamo samo područnu školu od prvog do četvrtog razreda, a već u peti razred djeca idu u Šid«, priča nastavnica hrvatskog jezika i diplomirana teologinja **Ana Hodak** i pojašnjava kako se Hrvati u Sotu najviše okupljaju oko crkve, a čine oko 30 posto stanovništva, koje je uglavnom starije populacije.

Po njenim riječima, Soćani su aktivni članovi HKD-a *Šid*, te su dulje vrijeme bili nosioci aktivnosti.

»Sve je to nekako povezano i ispreplitano, hrvatski jezik, društvo i crkva su pridonijeli da opstanemo, te se i sada držimo svi na okupu koliko možemo«, kaže Ana Hodak.

Učenička ekskurzija organizirana je uz potporu Hrvatskog nacionalnog vijeća i HKC-a *Srijem*, te po riječima Margarete Uršal spada u jednu od redovitih izvannastavnih aktivnosti koje organizira prof. Dario Španović za svoje učenike. Iako su prijašnjih godina njihove ekskurzije bile usmjerene prema Hrvatskoj, zbog neizvjesnih epidemioloških mjera i prelaska granice, ovoga puta odlučili su obići Suboticu. Tako su tijekom dana učenici osim HNV-a posjetili subotičku katedralu sv. Terezije Avilske, Gradsku kuću, te prošetali gradom i obišli Palić i Zoološki vrt.

Ž. V.

Službeni početak *Dužijance* 2022.

Ove godine *Dužijanica* i u Novom Sadu

**Pozivamo sve ljude, a osobito one koji žive od poljoprivrede
da dođu da skupa molimo za kišu i dobar rod**

Blagoslov žita na blagdan sv. Marka evanđelista 25. travnja ujedno je i službeni početak *Dužijance* već više od dva i pol desetljeća. Ovaj drevni obred Katoličke crkve poznat je i u drugim mjestima, te prisutan u svim dostupnim obrednicima.

Sveti Marko štuje se i kao zaštitnik polja, vinograda i usjeva, kao zaštitnik zidara, građevinskih radnika, staklara, pletača, pisara, odvjetnika, a njemu se utječe i protiv nevremena, tuče, munje... Upravo radi toga i naši stari su znali zazvati Božju pomoć na usjeve plodne ravnice.

Početak *Dužijance*

Blagoslov žita započet će sv. misom u župi sv. Josipa Radnika u Đurđinu s početkom u 16.30 sati, a potom će se svećenici i vjernici, pjevajući litanije uputiti do njive, gdje će se obaviti i sam čin blagoslova. Po riječima direktora UBH-a *Dužijanica* **Marinka Piukovića**, blagoslov žita bit će obavljen na njivi na kojoj će biti i ovogodišnja manifestacija *Takmičenje risara* u okviru *Dužijance* 2022.

»Ovom prilikom pozivamo sve ljude, a osobito one koji žive od poljoprivrede da dođu da skupa molimo za kišu i dobar rod«, kaže Piuković i ujedno najavljuje kako se ove godine planiraju održati sve ustaljene manifestacije u sklopu *Dužijance* 2022.

Počevši od Markova, pa sve do središnje proslave *Dužijance*, koja će biti 14. kolovoza, bit će održano više od 20 manjih ili većih manifestacija. Gledajući na trenutnu epidemiološku situaciju Piuković vjeruje kako će sve planirano biti i održano. Središnjoj proslavi prethodit će ustaljene manifestacije poput književne večeri, izbora pratitelja bandaša i bandašice, tamburaške večeri, *Svečanog večernja*, folklorne večeri, kao i sve seoske *dužijance*...

Ono što je Piuković istaknuo kao nešto novo i drugačije u odnosu na sve prijašnje *dužijance* jest *Dužijanica* u *Novom Sadu*.

»Ove godine planiramo *Dužijancu* na kratko preseliti u Novi Sad – Europsku prijestolnicu kulture i prezentirati bogat program, te tako biti dio kulturnog sadržaja ovoga grada. U planu je program koji bi obuhvatio tri dana kao i središnja proslava u Subotici. Izložba u spomen kući bana **Josipa Jelačića**, koja je bila prikazana u Subotici, te kasnije u Zagrebu i u Baji. U glazbenom dijelu programa bi Subotički tamburaški orkestar izveo dijelove opere *Dužijanica*, a ne bi izostao niti nastup folklornih društava iz Srijema, Banata, Šokadije te Subotice i okolice. Samo



središnje slavlje u Novom Sadu planirano je za 24. srpnja, kada bi se slavila sveta misa u crkvi Imena Marijina, a potom bi uslijedio mimohod svih sudionika i predaja kruha gradonačelniku Novog Sada **Milošu Vučeviću**, kaže Piuković i pojašnjava: »Očekujemo da će to biti jedan od sadržaja koji će našu zajednicu prezentirati široj javnosti, kao i našu najveću manifestaciju – *Dužijancu*.«

Podrška prisutna

Podrška vodstva grada Novog Sada je po riječima Piukovića prisutna.

»Na sastanku s gradonačelnikom Novog Sada Milošem Vučevićem, na kom smo prisustvovali predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**, dopredsjednica UBH-a *Dužijanica* **Ljiljana Dulić**, zamjenik pokrajinskog tajnika za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goran Kaurić** i moja malenkost, predložili smo naš plan i ideju, koju je on prihvatio s oduševljenjem. Budući da nudimo jedinstven program izrazio je spremnost podržati nas i pomoći.«

UBH *Dužijanica* aplicirala je na nekoliko natječaja za ovogodišnju *Dužijancu*, a od toga s koliko sredstava će raspolagati ovisit će i što će od planiranog moći ostvariti. Podsjećanja radi, grad Subotica je prošle godine *Dužijancu* 2021. pomogao s ukupno 950 tisuća dinara, a prijašnjih se godina brojka kretala od 900 tisuća do milijun i dvjesto tisuća dinara. Financijska pomoć se očekuje i za ovu godinu, a za sada je poznato samo da je Udruga dobila rješenje o zauzimanju javne površine, što je Piuković ocijenio kao prvim korakom i znakom da će Subotica i ove godine biti partner u održavanju *Dužijance*.

Ž. V.

Naši gospodarstvenici (LXXXIII.)

Obiteljska fotografska tradicija



Poduzetnica Tamara Kopilović Šimić i njen brat Igor nastavljaju dugu obiteljsku tradiciju bavljenja zanatom fotografa, koja je započela davne 1926. godine. Fotograf Josip Kopilović fotografski zanat je učio, osim u školi, i u obitelji, a Subotičani su ga osim imenom i prezimenom znali zvati i jednostavno – Foto Berta

Fotografi su osobe koje svojim radom, fotografiranjem, čuvaju trenutke od zaborava. Fotografiranjem oni bilježe važne događaje, ljude, predmete... Fotografiranje može biti amatersko, koje čovjek doživljava kao hobi, i profesionalno. Prema onome što fotografiraju, razlikujemo portretiste, fotoreportere i komercijalne fotografe. Umjetnička fotografija je zasebna grana umjetnosti kojom se kod nas bavi prilično mali broj fotografa.

Portretisti fotografiraju ljude i posebne događaje u njihovim životima, kao što su rođendani, krštenja, vjenčanja i druge svečanosti. Veoma je bitno da portretist poznaje značajne momente u događaju i da ih zabilježi fotoaparatom kako bi fotografija mogla proizvesti realan doživljaj. U centru Subotice, u Strossmayerovoj ulici, nalazi se samostalna zanatska foto radnja *Quick*, čija je vlasnica poduzetnica **Tamara Kopilović-Šimić**. Kako je duga tradicija njene obitelji u fotografskom zanatu, priču započinjemo s njenim ocem **Josipom Kopilovićem**.

Rad u foto-studiju

»Priča o fotografskom zanatu naše obitelji započinje od mog djeda **Józsefa Berte**. Rođen je pored Kikinde u Ruskom Selu 1906. godine. Kada je završio zanat, otvorio je 1926. godine obrtničku radnju u Kikindi, gdje se preselio. Bila je to fotografska radnja i odatle počinje tradicija *Berte* fotografa. Prije toga je radio kao fotograf u Beogradu i Bečkerek. U Suboticu se doselio 1949. godine, kada ovdje otvara fotografsku radnju. Još i sada čuvamo dozvolu za rad koju je dobio te godine. Poslije je posao preuzela moja mati, **Ana Berta**, koja se udala za mog oca **Josipa Kopilovića**, ime nam je isto. I ja sam završio taj fotografski zanat i nastavio obiteljsku tradiciju, a sada mi kći Tamara i sin **Igor** nastavljaju obiteljski posao, a ja sam u mirovini. U subotičkoj školi **Lazar Nešić** sam bio jedini koji je učio taj zanat, a bio sam u razredu s grafičarima«, kaže Kopilović, koji je rad u foto-studiju *Berta* preuzeo sredinom osamdesetih prošlog stoljeća, a u mirovini je od 2019. godine.

S Josipom Kopilovićem smo pričali i o tome kakav je bio posao fotografa nekada.

»Velika je razlika između rada nekadašnjih i sadašnjih fotografa. Ja sam još imao priliku snimati i izrađivati

fotografije na klasičan način. Fotografije su se izrađivale u tzv. mračnoj komori, čak smo mi to nekada učili i u školama, kao dio općetehničkog obrazovanja. Ja sam pored mog djeda razvijao fotografije u mračnoj komori u tacnama i s pincetama i vidio i osjetio draž fotografije koja se pojavljivala iz te kemije u tacnama kada se razvijala fotografija. Danas je tehnika jako uznapredovala, što je dobro, ali je izgubljena ta draž kada se vidi kako se fotografija pojavljuje u tacni«, kaže Josip Kopilović i naglašava kako je on bio studijski fotograf, kao i njegova mati i djed, što znači da nisu izlazili na teren nego su fotografirali samo u studiju.

»Bile su to fotografije prilikom vječanja, rođendana, prve pričesti, krizmanja; sve sam to fotografirao u studiju. Nisam fotografirao, primjerice, svatove ili razne proslave. Na Zapadu se izuzetno cijeni studijska fotografija. Cilj svakoga fotografa je da postane dobar portretist. Imao sam tu sreću da učim od djeda, bio je jedan od poznatih



portretista, priznat po tome od njegovih kolega. U Subotici je bilo jako dobrih fotografa, svi su oni po nečemu bili posebni, a cijenili su moga djeda po tome što je znao izuzetno dobro u studiju osvjetljivati reflektorima pri fotografiranju. To sam imao prilike vidjeti i učiti od njega. Danas je to nezamislivo pored alata kao što je foto-shop i suvremene digitalne tehnike. Bila su to druga vremena. Kontakt s ljudima u foto-studiju je bio bitan. Svake godine su se radile i obiteljske fotografije i kada bi usporedili te fotografije, na nekim su djede i bake, a na drugoj nisu, ali jesu unuci. Dakle, gledajući te fotografije, mogao se pratiti život i razvoj jedne obitelji, od rađanja pa do smrti. Danas ljudi rijetko dolaze na fotografiranje obitelji. Moj razvoj kao fotografa je počeo na kolor fotografijama, moja mati je jedna od prvih koja je počela raditi kolor fotografije u Subotici. U tome sam se usavršavao, a evo i danas studio *Quick* uspijeva pratiti suvremenu tehnologiju«, kaže Josip Kopilović.

Fotografski zanat danas

Tamara Kopilović-Šimić je zanatsku foto radnju *Quick* počela voditi 2010. godine, do kada se ta radnja vodila na imenu njene majke **Durđinke Kopilović**.

»Brat Igor i ja smo odrastali u ovom foto-miljeu, učili smo zanat fotografa uz roditelje i baku. Nisam se školovala za fotografa, nego za odgojiteljicu, ali nikada nisam radila u toj struci, dok je Igor stekao obrazovanje grafičkog dizajnera. Povukao nas je ovaj posao, a imali smo sreću poznavati i pradjeda Bertu. I danas imamo njegov šešir koji je stalno nosio i taj šešir se nalazi u studiju. Brata i mene ponijela je ljubav prema fotografiji. Naš posao se razlikuje od onog nekašnjeg u foto-studiju. Analogni foto-aparati više ne postoje, sada nam ljudi dolaze da izradimo fotografije koje su zabilježene na mobitelima, jer žele imati izrađene fo-



tografije kako ih ne bi morali gledati samo u galeriji na mobitelu«, kaže Tamara Kopilović-Šimić i naglašava kako je ovaj foto-studio nastavio s tradicijom portretnog fotografiranja.

»Dakle, u pitanju je studijsko snimanje, posljednjih godina je veliko interesiranje za božićne blagdane i novogodišnje praznike, a za razliku od naših roditelja mi izlazimo na teren i snimamo vjenčanja, krštenja, razne proslave, mature, rođendanske proslave. Potražnje za takvim fotografiranjem ima prilično. Uspjeli smo prije dvije godine kupiti jedan od najsuvremenijih aparata za izradu fotografija, na to smo jako ponosni, uspjeli smo obnoviti i sve potrebne aparate i objektivne. Foto-studio zahtijeva velike investicije, a velika je i konkurencija. Mnogi fotografi rade kod kuće, malo je nas koji plaćamo porez«, kaže Tamara Kopilović-Šimić.

Zvonko Sarić

Prijedlozi za priznanja Počasni građanin i Pro urbe

SUBOTICA – Nadležno Povjerenstvo Grada Subotice objavilo je Javni poziv za sudjelovanje u predlaganju građana i organizacija s teritorija Grada za dodjelu zvanja *Počasni građanin* i priznanja *Pro urbe*.



Zvanje *Počasni građanin* dodjeljuje se za istaknuto i trajno životno djelo u području znanosti, gospodarstva, umjetnosti, obrazovanja i odgoja, kao i za rezultate postignute u javnom životu i razvitku kulturnog stvaralaštva, i to fizičkim osobama koje su svojim djelima i činjenjima pridonijele podizanju ugledu grada u tuzemstvu i inozemstvu. Priznanje *Pro urbe* dodjeljuje se za istaknuta djela koja značajno pridonose ugledu grada podizanjem njegovih materijalnih i duhovnih vrijednosti.

Pismeni prijedlozi s obrazloženjem podnose se u tiskanom obliku predajom u Gradski uslužni centar Grada Subotice, Trg slobode 1 ili poštom Skupštini grada Subotice, s naznakom za Povjerenstvo za dodjelu zvanja i priznanja, a obvezno i u elektroničkom obliku na e-mail adresu: gudrustdel@subotica.rs do 9. svibnja 2022. godine.

Priznanja za glumce iz Kola

BAČKA PALANKA – Predstava *Č'a Grgina huncutarija* Dramske sekcije HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice najbolje je ocijenjena predstava na zonskoj smotri dramskog stvaralaštva u Bačkoj Palanki. Priznanje za najbolju mušku ulogu dobio je **Lazo Jaramazović** za ulogu gazda Brune. Za ulogu Ružice priznanje je dobila **Nataša Vojnić Tunić**, a za ulogu č'a Grge **Dušan Ivić**. Također, *Č'a Grgina huncutarija* je ušla u konkurenciju za Festival amaterskih društava Vojvodine u Staroj Pazovi. Predstava će biti igrana u nedjelju, 8. svibnja, na sceni *Jadran* Narodnog kazališta u Subotici, nakon čega će se znati je li se plasirala na spomenutu pokrajinsku manifestaciju.

Nagrade za Nazorovce

CRVENKA – Dramska sekcija HKUD-a *Vladimir Nazor* nastupila je s predstavom *Oporuka* na Zonskoj smotri

dramskog stvaralaštva u Crvenki. Za uloge u toj predstavi nagrađeni su **Klara Oberman**, **Dušan Esapović** i **Dani- lo Grbić**. Ujedno, predstava je odabrana za ovogodišnji Festival tradicionalnih kazališnih formi Vojvodine u Jaši Tomiću.

Izložba Lica Bačke u Baču

BAČ – Izložba fotografija *Lica Bačke* poznatog subotičkog fotografa **Augustina Juriga** bit će otvorena u četvrtak, 28. travnja, u holu Narodne biblioteke *Vuk Karadžić* u Baču, u 18 sati. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata ovu je izložbu do sada predstavio publici u više mjesta u Bačkoj te susjednoj Mađarskoj, a sada će četrdesetak fotografija portreta, nastalih u proteklih par desetljeća diljem Bačke, biti predstavljeno i u Baču.

Augustin Juriga rođen je 1947. godine u Subotici. Član je Udruženja likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti

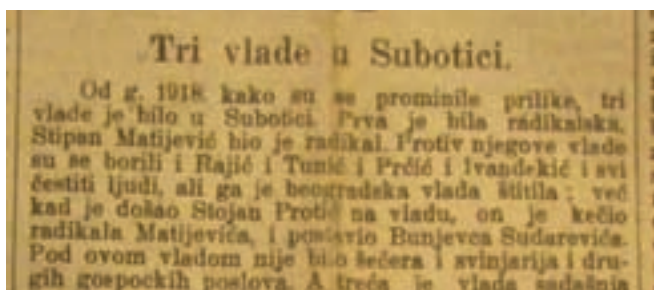


i dizajnera Vojvodine i Nezavisnog udruženja novinara Srbije. Radeći kao fotograf u Međuopćinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture Subotica (1980.-96.), stekao je ugled i ostvario trajnu prepoznatljivost svojih djela jedinstvenim snimkama vojvođanske arhitekture, objekata i predmeta etnografske građe, napose vezane uz *Dužijancu*. Omiljeni su mu motivi i subotičko kazalište, groblja, Gradska kuća, događaji oko Međunarodnog festivala kazališta za djecu, urbana Amerika, Pakistan te ljudi i njihova lica.

Objavljene su mu knjige: fotomonografija *Salaši u mom oku* (1997.), za koju dobiva posebno priznanje *Dr. Ferenc Bodrogyvári*, monografija *Ris* (2003.) i katalog mađarskih narodnih običaja *Zaostavština predaka* (2000.). Fotografije su mu prateći umjetnički element monografija o Subotici **Boška Krstića** i *Arhitektura secesije u Vojvodini Bele Durancija*. Na temu grada realizirao je više kalendara, za neke od njih je nagrađen. Gradsko priznanje *Pro urbe* dobiva 2005. godine. Fotografije su izlagane na kolektivnim i samostalnim izložbama.

Negativne reakcije na knjigu Albe Kuntića, Žganjec u Subotici

16. travnja 1921. — *Subotičke novine* donose retrospektivu prilika u Subotici od 1918. do travnja 1921: »Od g. 1918. kako su se prominile prilike, tri vlade je bilo u Subotici. Prva je bila radikalna, **Stipan Matijević** bio je radikal. Protiv njegove vlade su se borili i **Blaško Rajić** i **Stipan Vojnić Tunić** i **Miško Prčić** i **Mirko Ivandekić** i svi čestiti ljudi,

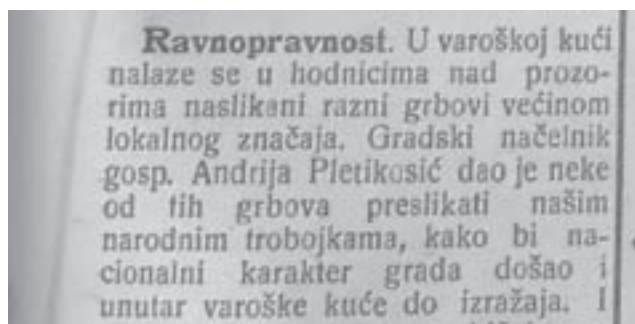


ali ga je beogradska vlada štitila; već kad je došao **Stojan Protić** na vladu, on je kečio radikala Matijevića, i postavio Bunjevca **Vranju Sudarevića**. Pod ovom vladom nije bilo šećera i svinjarija i drugih gospočkih poslova. A treća je vlada sadašnja radikalno demokratska, na koju je šteta trošiti riči, jer se njezino gazdovanje vidi i na varoškom grumbuku.«

17. travnja 1970. — *Politika* piše da je knjiga *Počeci borbe za preporod bačkih Bunjevaca*, koju je napisao i privatno izdao umirovljenik **Alba Kuntić**, bivši odvjetnik iz Subotice, izazvala negativne reakcije Sekcije za povijest HKUD-a *Bunjevačko kolo* u Subotici. Članovi spomenute sekcije predložili su da uprava Društva upozna društveno-političke organizacije u Subotici sa štetnom sadržinom Kuntićeve knjige i uputi zahtjev Okružnom javnom tužiteljstvu da privremeno zabrani rasparčavanje ove knjige.

18. travnja 1928. — *Dom* piše da je u Gibarcu 31. ožujka održana zajednička sjednica dviju partijskih organizacija Hrvatske seljačke stranke i Samostalne demokratske stranke. Odlučeno je da veliku skupštinu Seljačko-demokratske koalicije u Šidu, na koju bi došli predsjednici stranaka **Stjepan Radić** i **Svetozar Pribičević**, vode od strane mjesne organizacije HSS-a **Živan Kuveždić**, a od strane SDS-a **Jovan Šumanović**.

19. travnja 1921. — *Neven* piše da su grbovi u hodnicima nad prozorima Gradske kuće u Subotici po nalogu gradonačelnika **Andrije Pletikosića** preslikani srpskim i jugoslavenskim trobojnicama. Crveno-plavo-bijela kombinacija je prekrila četiri, a plavo-bijelo-crvena (državna) četiri grba. »Našoj bunjevačkoj crveno-bijelo-plavoj



trobojnici nigdje ni traga, baš kao i prije 10. studenoga 1918.«, zaključuje člankopisac.

20. travnja 1933. — *Obzor* piše da je poznati hrvatski skladatelj **Vinko Žganec**, odvjetnik u Somboru, dolazio zime 1932.-1933. u Suboticu i stupio u vezu s tamošnjim pjevačima, koji su mu otpjevali više bunjevačkih narodnih pjesama. Žganjec je harmonizirao ove pjesme. Između ostalog to su: *Ker i Sentu daju pod arendu*, *Skuhala je čavka čabar valjušaka*, a od kraljičkih pjesama *Mi selu idemo* i *Loptala se Ana*. Hrvatsko pjevačko društvo *Neven* je te uglazbljene pjesme otisnulo i odlučilo ih pjevati na svom koncertu, koji je zakazan za početak svibnja u Gradskom kazalištu.

21. travnja 1935. — *Subotičke novine* pišu da je koncem ožujka osnovano križarsko bratstvo u Tavankutu. Tavan-kutska katolička mladež, potaknuta primjerom šebešićkih križara, zamolila je kapelana **Lajču Vajdu** da poduzme potrebne korake kod Duhovne oblasti. Za odobrenje se nije moralo čekati dugo. Ubrzo je zasjedala osnivačka skupština, a za predsjednika je izabran **Veco Skenderović**. U organizaciju se javilo 120 momaka.

21. travnja 1939. — *Subotičke novine* pišu da je **Josip Đido Vuković**, bivši narodni zastupnik, održao u Somboru političke sastanke HSS-a: u samom gradu dva, a jedan u Gradini salašima.

22. travnja 1938. — *Subotičke novine* pišu da je u Đurđinu svečano obilježen Veliki tjedan. Na Cvjetnu nedjelju u Đurđinu održana je procesija u najljepšem redu: »Djeca, djevojke, momci, žene i ljudi nosili su u rukama posvećene grančice. Pod misom se pjevala Majka Isusova pod vodstvom vlč. **Joze Haltmayera**«. Preko tjedna je u Đurđinu boravio **Matiša Zvekanović**, koji je na Veliki petak održao dirljivu propovijed o Isusovih sedam posljednjih riječi. Na Veliku subotu je bio blagoslov uskrasnih jela, na sam Uskrs pjevana je sv. Misa, a poslije podne održan je svečani blagoslov.

***Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«.***



Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 400 dinara.

Izrazi sućuti povodom smrti Petra Pifata (1982. – 2022.)

Sjećat ćemo se njegova entuzijazma

Nakon duge i teške bolesti, u Osijeku je 12. travnja preminuo glazbenik, kulturni djelatnik, zaljubljenik u povijest Petrovaradina **Petar Pifat**. Sahranjen je 14. travnja na Novomajurskom groblju u Petrovaradinu.

Sućut ministrice

U povodu odlaska ovog kulturnog djelatnika i glazbenika, ministrica kulture i medija Republike Hrvatske dr. sc. **Nina Obuljen Koržinek** uputila je izraze sućuti u ime toga Ministarstva i svoje osobno.

»S osobitim ponosom sjećat ćemo se njegova entuzijazma s kojim je radio na zaštiti i očuvanju hrvatske kulturne baštine u Vojvodini. Zauvijek ćemo mu biti zahvalni na njegovoj životnoj misiji koju je s ogromnim trudom i angažmanom uspio ostvariti, kao ključna osoba u procesu dobivanja rodne kuće bana **Josipa Jelačića** u Petrovaradinu u posjed hrvatske zajednice, jednako kao i oživljavanju Marijanskog svetišta Tekija, čiji je bio voditelj

lačić Petrovaradin oprostili su se 14. travnja od svoga dragog suradnika, suzavičajnika i prijatelja Petra Pifata. Komemoracija je održana u prostorijama Zajednice, a okupljenima se prvo obratio predsjednik Zajednice **Mato Jurić**. Dr. sc. **Milan Bošnjak** se kao predstavnik Središnjeg ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske prisjetio uspješne suradnje s Petrom Pifatom i HKPD-om *Jelačić* te njegova bezgraničnog entuzijazma i ljubavi prema zavičaju te je naglasio da Petrov primjer treba svima biti nadahnuće za dalje, da se nastavi tamo gdje je on stao.

Tajnik Zajednice **Zlatko Žužić** je okupljenima pročitao životopis Petra Pifata, nakon čega je uslijedila prezentacija s najvećim postignućima Pifata koje je ostvario kao predsjednik *Jelačića*. »Teško je reći posljednje zbogom tako dragocjenom i vrijednom suradniku, predobrom čovjeku i prijatelju kao što je bio Petar. Njegov prerani odlazak veliki je gubitak ne samo za Hrvate u Petrovaradinu nego za cijelu hrvatsku zajednicu u Vojvodini. Doslovno



i inicijator muzeja tekijskog svetišta. Djelujući godinama kao predsjednik HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina, kao urednik i voditelj programa na hrvatskom jeziku radija na Radioteleviziji Vojvodine i kao suradnik Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata od njegova osnutka, Petar Pifat odigrao je i važnu ulogu u vrednovanju i promoviranju kulture, vjere i običaja Hrvata iz Petrovaradina čiju je povijest domoljubno istraživao. U svom je kratkom životu Petar Pifat doista ostavio veliki doprinos zaštiti i očuvanju nacionalnog identiteta Hrvata u Vojvodini«, navodi se u izrazu sućuti Obuljen-Koržinek.

Komemoracija u Zagrebu

Komemoracijom u Zagrebu, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata i Zavičajni klub Je-

do posljednjeg trenutka predano je radio za one koje voli i za ono što voli, za svoju obitelj i svoj Petrovaradin«, tim se riječima od Pifata oprostila **Ivana Andrić Penava**, članica Glavnog odbora Zajednice i njegova dugogodišnja suradnica.

Na komemoraciji su puštani i glazbeni zapisi u kojima je sudjelovao Petar Pifat.

Komemoraciji su, među ostalim, nazočili i **Marijan Jergovski**, predsjednik Upravnog odbora Zavičajnog kluba *Jelačić Petrovaradin* i **Ivan Martinović**, član Upravnog odbora Zavičajnog kluba.

U ime Zajednice, sprovodu Petra Pifata u Petrovaradinu nazočili su **Jakov Ivančić**, **Jelena Dodig** i **Tatjana Rigo**.

D. B. P.

Damir Karakaš, pisac

Pišem knjige kakve bih i sam volio čitati

*Lika je kao topos važan formativni okvir moga identiteta i rada
i da sam rođen na Islandu vjerojatno bih najviše pisao o njemu*

Hrvatski književnik **Damir Karakaš** jedan je od najčitanijih autora u regiji; njegove knjige su nagrađivane, tiskane u nekoliko izdanja i prevedene na desetak jezika. Rođen je 1967. godine u ličkom selu Plašćica, pored Brinja. Piše romane, kratke priče i dramske tekstove, a debitirao je 1999. knjigom putopisa *Bosanci su dobri ljudi*. Objavio je romane *Kombetari*, *Kako sam ušao u Europu*, *Sjajno mjesto za nesreću*, *Blue Moon*, *Sjećanje šume*, *Proslava* i *Okretište* te zbirke priča: *Kino Lika* (po kojoj je snimljen istoimeni film u režiji **Dalibora Matanića**), *Eskimi* i *Pukovnik Beethoven*.

Njegovi tekstovi postavljani su i u teatru: drame *Skoro nikad ne zaključavamo* u sklopu predstave *Zagrebački pentagram* te *Snajper* na sceni Zagrebačkog kazališta mladih; *Sjajno mjesto za nesreću* na sceni Hrvatskog narodnog kazališta u Rijeci; *Blue Moon* na sceni Satiričnog kazališta *Kerempuh* iz Zagreba.

Vlasnik je zanimljive biografije. U Zagrebu je studirao agronomiju, pravo, novinarstvo, a nekoliko godina radio je i kao novinar crne kronike *Večernjeg lista* u Splitu. Nekoliko godina živio je u Francuskoj, gdje se uzdržavao sviranjem harmonike. U Parizu na Novoj Sorboni studirao je i francuski jezik, izvodio performanse te izlagao konceptualne radove. Bavio se i karikaturom; još kao tinejdžer objavljivao je karikature i crteže u brojnim novinama u bivšoj Jugoslaviji, a nagrađen je i s nekoliko uglednih nagrada za karikaturu. Od ove jeseni zastupljen je u čitankama za osmi razred i u lektiri za treći razred gimnazije.

Zbog kritike mentaliteta ljudi u rodnoj Lici, čime se bavio u svojim djelima, u svojem zavičaju je nepoželjan te mu upućuju opasne prijetnje.

»Prirodna pozicija pisca je da bude u nesporazumu s okolinom, ali ovo je eskaliralo do krajnjih granica«, pojasnio je u jednom intervjuu.

Pravda i sloboda

Karakaš je nedavno gostovao u Novom Sadu, u okviru programskoga luka *Seobe duša* projekta Europska prije-



Foto: Tone Stojko

stolnica kulture, gdje je, među ostalim, promovirao svoj najnoviji roman *Okretište*.

»Nakon što je roman *Okretište*, koji je kod izdavačke kuće *Disput* objavljen prije šest mjeseci odlično prošao u Hrvatskoj, kod kritike i publike, u jednom nacionalnom kazalištu u Hrvatskoj ne smijem još otkrivati gdje, igrat će se na jesen i kazališna predstava po ovom romanu,

Najintimniji roman do sada

Karakaš *Okretište* opisuje kao svoj najintimniji roman do sada. U njemu se suočava s traumom poslije fizičkog napada koji ga je gotovo stajao života.

»Podloga romana je jedan strašan događaj, tako da me je fizički boljelo svako slovo koje sam udario. Jer i dok sam ga pisao pokušavao sam sebi objasniti neke stvari, ali kada bih pratio trag svega toga, uvijek bih dolazio do đavola. Bio je to uistinu jako težak period za mene i moju obitelj, a meni i sada dolaze u snove moji preci, djedovi, sve redom osvetnici, bivši vojnici; donose mi svoje oružje, traže od mene da bude oko za oko, zub za zub, da izravnam račune, jer moram odlučiti želim li biti čovjek pa da mi kono-bar donosi u birtiji piće na stol ili da budem u životu žaba pa da mi donosi piće na pod. Puno sam razmišljao o ovome romanu, razgovarao dosta sa svojom ženom koja je sa mnom prolazila kroz svu tu kalvariju i razumije književnost i sada, nakon svega, siguran sam da ovaj roman ne bi mogao biti nikako drugačije napisan, jer to više nije samo roman o meni, mojoj obitelji i mom iskustvu, iako sam ga posvetio svojim trima kćerima«, kaže autor.

u režiji **Dina Mustafića**, sjajno roman prolazi i u Srbiji, cijela tiraža rasprodana je u samo mjesec dana. Tako da je i jako dobro bilo u Novom Sadu, dočekan sam toplo, na promociji je bilo preko dvjesto ljudi, a prodalo se i jako puno knjiga. Sutradan sam imao potpisivanje u Beogradu, gdje je također bilo puno čitatelja«, kaže Karakaš na početku razgovora za naš tjednik.

Na književnoj sceni je duže od dva desetljeća, a na pitanje koja ga tema kao pisca najviše zanima, te postoji li zajednička tematska nit među njegovim djelima, Karakaš kaže:

»Ono o čemu moje knjige govore jest pravda i sloboda. Naravno, Lika je kao topos važan formativni okvir moga identiteta i rada i da sam rođen na Islandu vjerojatno bih najviše pisao o njemu. Uglavnom, volim pisati knjige koje još nisu napisane i knjige kakve bih i sam volio čitati. U romanu *Proslava* bavio sam se također likovima iz svoga kraja, pokušavao ući u labirinte njihove svijesti, a na jesen ide i snimanje filma po ovome romanu, projekt je između sto prijava odabran među devet za dorađivanje u Varšavi, pa sad tamo na scenariju radi i dobitnik **Oskara Pavel Pavlikovski**, što mi je kao dječaku koji je odrastao u planini čuvajući stoku, svakako čast i ostvarenje nekih dječaćkih snova. Redatelj će biti **Bruno Anković** iz Splita«, ističe naš sugovornik.

Fanatična posvećenost

Karakaš je jedan od suvremenih hrvatskih pisaca s po-najboljom čitateljskom ali i medijskom recepcijom u Srbiji.

»Ne zanima me slava niti me je ikad zanimala, kako je rekao jedan stari glumac **Bobu Dylanu**, slava je zani-



manje. Zanima me samo što bolje napisati neku knjigu, u tome sam poprilično fanatičan i posvećen radu, a kad si posvećen književnosti onda se neka knjiga na polici sama rastvori i šapne ti riječ koju tražiš. Puno radim jer sam svjestan riječi pisca **Puškina** kako je i trud talent. A što se tiče medija, medijske recepcije, pa ja sam još u Jugoslaviji davao intervjue kada nije svatko mogao u novine, danas je svaka budala u novinama. Inače, dok pišem, nikada ne razmišljam o čitateljima, ali ih, kako ističe i moj omiljeni redatelj **Tarkovski**, uvažavam, a najbolji kontakt s čitateljem ostvaruje se onda kada mu se obraćaš na svom jeziku u nadi da će razumjeti tvoju iskrenost. Drugi način ne postoji, jer ne vrijedi dodvoravati se čitatelju, praviti se pametniji ili čak gluplji«.

Budući da relativno često gostuje u Srbiji, pitali smo ga i kako ocjenjuje srpsko-hrvatske književne veze:

»Ja kao hrvatski pisac imam svoju publiku u Srbiji, neki srpski pisci imaju svoju publiku u Hrvatskoj, ima i onih koji me ne vole ni u Hrvatskoj ni Srbiji. Ali, još kada sam se počeo baviti književnošću, znao sam ako se budem okretao za svakim psom koji zalaje za mnom, nikamo neću stići. Isto tako neki srpski pisci bili su formativno jako važni za moju književnost, poput **Danila Kiša**, **Crnjanskog**. To je vrijeme kada nije svatko mogao biti pisac i kada su se romani od sto strana klesali desetak godina. Danas ljudi toliko pišu da nemaju više vremena ni svoje pročitati, pa zato imamo puno proizvođača teksta, a malo pisaca«.

D. B. P.

Projekcija dokumentarnog filma *Pod križ*

O važnosti križa med ovdašnjim pukom



Odjel za istraživanje i izučavanje tradicijske baštine koji djeluje u sklopu Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo* u Subotici priredio je u okviru Velikog tjedna, u srijedu, 13. travnja, u velikoj dvorani Centra, projekciju dokumentarnog filma *Pod križ*, koji govori o važnosti ovog najznačajnijeg kršćanskog simbola, kako u svakodnevnom životu vjernika tako i u korizmi, u danima pred Uskrs te na sam dan najvećeg kršćanskog blagdana. Riječ je o prvom velikom projektu ovog Odjela koji postoji oko dvije godine, a čija je voditeljica **Senka Horvat** i redateljica filma.

O ideji za njegov nastanak, ona kaže:

»Kada smo osnovali Odjel, bilo je vrijeme korizme i kroz razgovor smo došli do zaključka da o samom smislu križa, prema našim saznanjima, nema toliko snimljenog materijala. Razmišljali smo da li napraviti neku izložbu fotografija starih križeva ili starih fotografija crkvi i križeva, a na koncu smo se odlučili za snimanje dokumentarnog filma. Smatram da se na taj način najbolje može dočarati današnjoj publici ono što smo željeli prenijeti, a to je što je tada bio križ, što je tadašnjem puku on značio, zašto su se uopće oni podizali i koju simboliku imaju za vrijeme Velikog tjedna i na sam Uskrs. Svoja sjećanja najbolje mogu prenijeti oni koji su to doživjeli pa su nam kazivači oni koji su rođeni '30-ih i '40-ih godina prošlog stoljeća (iz Subotice, Mirgeša i s Čikerije), a najstarija od njih je '32. godište. U filmu nam pričaju o važnosti križa tijekom uskrasnih blagdana (korizma, Veliki tjedan, Uskrs), ali i općenito u životu vjernika – bunjevačkih Hrvata. Osim njih, o svemu tome govori i katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić**.«

S realiziranjem ovog projekta započelo se za vrijeme korone, kada nije bilo moguće održavanje javnih događaja, te su prošle godine na društvenim mrežama, za Veliki tjedan objavljene fotografije snimljenih križeva, što je, prema riječima Senke Horvat, bila svojevrsna najava ovog dokumentarnog filma.

Za nastanak filma zaslužna je sljedeća ekipa ljudi:

»U okviru Odjela su **Marinko Piuković**, **Marin Jaramazović**, **Marin Piuković** i ja, i nas četvero smo, u većini slučajeva, sve skupa radili. S kazivačima smo razgovarali Marinko i/ili ja, Marin Piuković je bio glavni snimatelj, Marin Jaramazović je među ostalim bio

zadužen za rasvjetu. Montažu je radio **Siniša Kopunović** (*Adria Sound studio Subotica*), montažu zvuka **Goran Majlat**, fotografije i neke snimke **Nada Sudarević** i **Antonija Dević**, a neke snimke su preuzete iz arhive video novinara **Josipa Stantića** i fotografa **Ivana Ivkovića Ivandekića**. Narator u filmu je član Književno-teatarskog krugu *Bunjevačkog kola* **Zoltan Sič**«, navodi Senka Horvat.

Pojašnjavajući kako osnivanje Odjela za istraživanje i izučavanje tradicijske baštine, osim organizirane zaštite, uključuje elemente namijenjene očuvanju, zaštiti, valorizaciji, prezentaciji i popularizaciji tradicijske baštine za promicanje i stvaranje novih kulturnih sadržaja, kao i stvaranje arhivske građe, njegov član Marinko Piuković je ovom prigodom rekao kako ovaj film predstavlja ispričani dokument o vremenu, autentičnim ljudima i običajima te kako je nastao u želji da se istraži i zabilježi jedinstveni običaj bunjevačkih Hrvata subotičkog kraja, odlaska pod križ.

»U filmu sada kazivaju ljudi koji se sjećaju vremena iz svog djetinjstva kada se u Velikom tjednu u našim krajevima išlo pod križ i tako proživljavala Isusova muka, a vidjet ćemo da je ovaj običaj još živ. Neka ovaj film bude poticaj svima onima koji ovaj običaj nikada nisu imali priliku prakticirati da počnu i tako nastave štovati križ i Isusovu muku«, poručio je Piuković.

Predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* **Lazar Cvijin** je nakon projekcije istaknuo kako je važno da ovakve stvari budu zabilježene, kako je na nama, koji to nismo doživjeli, da se vratimo u ta vremena i da pamtimo i da je važno da ne prolazimo pored naših križeva kao da ih nema.

I. P. S.

Proštenje u sv. Jurju

Na blagdan sv. Jurja u istoimenom subotičkoj župi slavit će se proštenje. Ujedno, ovo je i Nedjelja Božjeg Milosrđa, a svečana sveta misa na hrvatskom jeziku bit će u 10.30 sati. Misno slavlje predvodit će mons. **Mirko Štefković**.

Mjesečna tribina u Golubincima

Župa sv. Jurja mučenika u Golubincima u okviru godine proslave 250. obljetnice uspostave župe (1771. – 2021.) organizira mjesečne tribine. Druga tribina u nizu bit će održana u nedjelju, 24. travnja, s početkom u 19 sati u Župnom pastoralnom centru *Ivan Pavao II.*, a gošća će biti **Marija Krivić** iz Molitvene zajednice *Mir* iz Osijeka.

Početak hodočasničke godine na Bunariću

Na drugu Vazmenu nedjelju, Nedjelju Božjeg Milosrđa, započinje hodočasnička godina na Biskupijskom svetištu Gospe od suza na Bunariću. Dvojezično misno slavlje bit će u 18 sati.

U susret blagdanima

24. travnja – 2. Uskrsna nedjelja (Bijela), Juraj
25. travnja – Marko evanđelist
27. travnja – Ozana Koterska
29. travnja – Katarina Sijenska
1. svibnja – Josip Radnik
3. svibnja – Filip i Jakov apostoli



Vjeran navjestitelj Evanđelja

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Isus se, nakon što je uskrsnuo, ukazivao svojim učenicima.

Nevjerni Toma

Na Uskrs smo slušali evanđeoski odlomak o praznom grobu. Učenici na vijest da je grob prazan trče to provjeriti. Evanđelist kaže kako su, kada su vidjeli prazan grob, učenici povjerovali. Ipak, Isus je želio učvrstiti svoje učenike u vjeri, učiniti ih svjedocima uskrsnuća, kako bi bili sposobni odoljeti svim izazovima koji ih očekuju. To je mogao jedino ako im se ukaže kao Uskrsli, da tako ne ostane ni tračak sumnje u njegovo uskrsnuće u srcima ni jednoga od njih. Zato Isus dolazi među njih. Želi da ga svi mogu vidjeti i dotaknuti, kako bi poslije mogli svjedočiti. I događa se tada ono što je Isus znao da će se događati, ako im se ne ukaže. Toma, jedan od dvanaestorice, nije bio s njima. Zato kada mu oni govore da su vidjeli Uskrsloga, da je bio tu među njima, on ne vjeruje, želi i on tako čvrste dokaze o Isusovom uskrsnuću. Zato Isus dolazi opet kada je i Toma tu. On želi da svaki od učenika ima jednako čvrsto uporište za buduću navještaj, a to je susret s njime nakon uskrsnuća. Zato on Tomu ne osuđuje, iako ga prekora zbog njegove nevjere, jer svakako je Isusov plan bio da se susreće sa svima njima i priprema ih za poslanje koje im je namijenio, a za koje ih je najprije trebao učvrstiti u vjeri u uskrsnuće, na kojoj sve počiva.

Ne budimo nevjerni

Ipak, Toma ostaje upamćen u narodu kao nevjerni. Iako je kao navjestitelj evanđelja bio gorljiv koliko i ostali, iako je pronio Radosnu vijest i dalje nego drugi. Oni su putovali po poznatome svijetu, a Toma se zaputio prema dalekoj Indiji i prosuo i tamo sjeme kršćanstva, koje i danas daje plodove, a za to je prolio svoju krv. Ipak opome-

na koju mu je izrekao Isus, stoji kao opomena kršćanima svih vremena: »Ne budi nevjeran, nego vjeran« (Iv 20,27). Isus ovo govori kada Tomi dopušta da dotakne njegove rane i uvjeri se da je onaj raspeti, isti ovaj sada koji je uskrsnuo. I nas Isus opominje da ne budemo nevjerni, nego vjerni. On našu vjeru ne traži tek tako. Nego je i nama, kao i Tomi, dao brojne dokaze o svojoj prisutnosti, svojoj svemoći, svojoj ljubavi. No, mi nepopravljivo sumnjamo, tražimo stalno nove dokaze, ne vjerujemo... Krist nas zato opominje da ne budemo nevjerni, nego vjerni. Vjerovati nije uvijek lako, ali onaj tko je bliže Kristu, kušnje lakše svladava, jer vjeruje da će nakon trenutne tame opet Božja ljubav zasjati u našem životu. Tko je od Krista udaljen, lakše ga slamaju kušnje, jer ne vjeruje dovoljno, dopušta očaju da ga svlada. Tko vjeruje, ne boji se i ne očajava, jer zna da je Bog tu, da ne ostavlja svoje vjerno stvorenje.

Svjedoci Evanđelja

Isus, kada dolazi među apostole, govori: »Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas« (Iv 20,21). Koga Isus šalje? Da, šalje svoje učenike, apostole. Ali šalje i sve svoje učenike budućih vremena, jer je on smrću i uskrsnućem spasio cijeli ljudski rod, svakoga čovjeka koji će se roditi do svršetka svijeta. Zato nakon apostolskog vremena na svima koji se zovu kršćani ostaje zadatak da šire Evanđelje po svemu svijetu. Nije to zadaća samo misionara, redovnika i svećenika, niti treba širiti radosnu vijest negdje daleko u Africi i Aziji. To je zadaća svakoga tko je kršten i živi svoju vjeru. Stoga se svi jednako možemo osjećati prozvani ovim Isusovim nalogom. Osvrnimo se oko sebe, pogledajmo koliko je onih koji su kršteni, a tako daleko od Boga. Naša je zadaća da Boga donesemo u njihove živote.

Život s harmonikom

Puda i njegova banda

Marin Čizmar bio je prvi monoštorski harmonikaš. Svirao je samo na ručno rađenim instrumentima, a pamte ga od Sonte do Baranje i Santova



Marin Čizmar

U glazbenom i kulturnom životu Monoštora harmonika se pojavljuje početkom 50-ih godina prošlog stoljeća. Prvi harmonikaš bio je **Marin Čizmar**, od **Pudinih**, rođen 1928. godine. Ovu obitelj Čizmar zvali su Pudini, najvjerojatnije po tome što su se njihovi preci nekada bavili i pudarenjem. No, u Marinovo vrijeme u njegovoj obitelji se taj posao nije radio, ali je nadimak ostao.

Zidar i harmonikaš

Prvi Marinov zanat bio je brijački, pa je on tako postao monoštorski *barbir*. Kako je tada bilo uobičajeno, zanat Marin nije učio u nekakvoj školi već kroz praktičan rad u brijačnici u selu čiji je vlasnik bio jedan Švabo. No, Marin je vrlo brzo umjesto škara u ruke uzeo mnogo teži alat – onaj zidarski. Priključio se ocu u zidarskom poslu, stekao diplomu i tog zanata i zidar je bio do odlaska u mirovinu.



Marko Čizmar

Ali ovo nije priča o Marinu Pudinom zidaru, već priča o Marinu Pudinom harmonikašu. Harmonikaš je bio cijeli život, ne samo iz hobija, već se pokazalo da to bavljenje glazbom može donijeti i dodatnu zaradu.

Muzikalnost je Marin naslijedio od svog djeda **Petra Čizmara**, koji je svirao tamburu i s kojim je u djetinjstvu provodio mnogo vremena. Ipak, djedov utjecaj nije bio toliki da bi Marina mogao uvjeriti da uči svirati tamburu već je Marin sam odabrao harmoniku. A čini se kako baš ni djedu nije bilo stalo da mu unuk bude baš tamburaš, jer mu je upravo on kupio prvu harmoniku. Kada su mu bile tek dvije godine, od djeda je dobio pravu harmoniku. Doduše, bila je to mala dječja harmonika, ali dovoljna da je Marin zavoli i više nikada ne skine s ramena.

Obitelj mu je za ono vrijeme bila relativno imućna te su početkom 30-ih godina dvogodišnjem dječaku mogli kupiti harmoniku. Tako je Marin, bez ijednog sata stručne glazbene naobrazbe, počeo svirati od malih nogu harmoniku i polako svladavati sve tajne ovog instrumenta. Sredinom pedesetih godina prošlog stoljeća počeo je svirati na igrankama i svadbama. Može se reći da je vjerojatno jedan od prvih monoštorskih harmonikaša koji se time bavio poluprofesionalno, jer mu je osim zidarskog posla sviranje u *bandi* bio drugi posao.

U to vrijeme je u Monošturu svirao harmoniku i Vajštanac **Marin Blažić**, no rijetko su svirali zajedno. Čla-



novi *bande* s kojima je najviše svirao bili su (gledano od Marina-harmonikaša na desno) **Ivan Golub Janča**, **Ivan Mišković Kormoš**, **Đura Petrović Perandoš**, **Stipan Bogdan Šćefko**, te **Josip Mišković Joca**. Najčešće su svirali na igrankama i svadbama. U to vrijeme u Monoštoru su igranke i svadbe najčešće bile u kavani kod *Adoša* koja je nešto kasnije nosila ime i *Jadran*. Sviralo se tri dana u tjednu, i to četvrtkom, subotom i nedjeljom.

Djelovanje bande nije se vezivalo samo za Monoštor. Svirali su od Santova, Berega, Monoštora do Sonte pa i diljem Baranje. U to doba bili su veoma na cijeni, te im nije bilo teško naći mjesto gdje će svirati. Kako ih i danas spominju stari Šokci s ove strane Dunava tako se i u Baranji kod starijih Baranjaca i danas Marinova *banda* spominje kao veoma uspješna. Zvali su ih i *Pudina banda* po nadimku Marinove obitelji. Po kazivanju pravih znalaca, iz ove branše to je bila možda najpoznatija *banda* koju je iznjedrio Monoštor. Bilo je to vrijeme kada se sviralo bez razglasa ili električnih instrumenata.

Kako u ono vrijeme ni cesta nije bilo kao danas, a kamoli čestog organiziranog prijevoza i automobila, često se putovalo zaprežnim kolima, a bilo je slučajeva i da su dolazili automobilima po njih. Noć je bila rezervirana za svirke, a danju se Marin prihvaćao zidarskog alata, pa je tako radeći Marin praktički imao dvije plaće. Harmonikaši su u to vrijeme bili rijetki i cijenjeni, harmonika se tek počela pojavljivati kao instrument u orkestrima, na svadbama i igrankama, nije mu bilo teško naći posla. I prije osnutka monoštorske *bande* svirao je Marin i u Bregu s čuvenim **Mikom**.

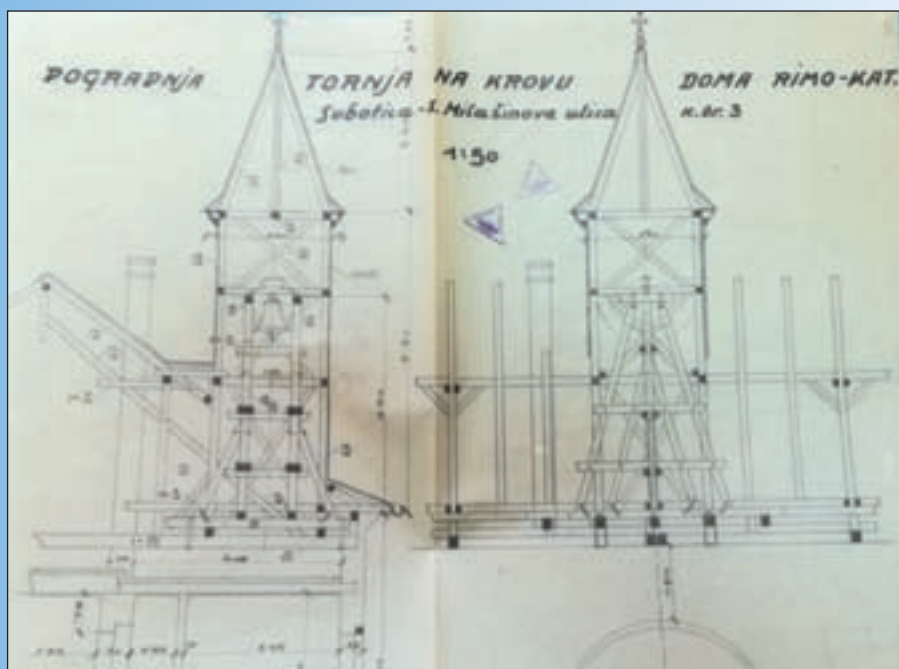
Vrhunski instrumenti za vrhunskog majstora

U svojoj karijeri svirao je samo na harmonikama koje su bile ručno pravljene, a većinu ih je napravila majstorska radnja *Figurčić* (majstor **Figurić**) iz Beograda, koja je sklapala harmonike od originalnih dijelova. Svaku harmoniku je prvo uzimao na određeni period da bi ju probao. Njegove su primjedbe uvijek bile opravdane i na mjestu te su na osnovu njih harmonike dorađivane i štelovane. Imao je dosta harmonika i sve su bile vrhunskih marki: *Scandalli*, *Hohner*, *Dallape*, *Veltmaister*...

Oženio se Marin na vrijeme, onako kako je bilo u to doba. S devetnaest godina stupio je u brak, a mlada je imala sedamnaest. U početku mu obitelj baš i nije bila sretna njegovim »poslom poslije posla«, zbog čestih izbijanja od kuće no budući da je harmonika donosila odličnu zaradu (naročito na svadbama) brzo su se navikli na to. Sin Marko priča za oca Marina da se, kad je bio nervozan, neraspoložen ili kada mu nešto ne bi dobro išlo u životu ili poslu, zatvarao u sobu, uzimao harmoniku te svirao dok ga ne prođe. Kasnije, kada je zbog godina prestao svirati igranke i svadbe, svirao je često za svoju dušu dokle god je mogao prstima prebirati po klavijaturama. Umro je u devedesetoj godini, no nasljednika, što se tiče harmonike, nije dobio. Svome sinu **Marku** kupio je harmoniku, no bilo je bezuspješno jer Marko nikada nije pokazao interes za harmonikom te je čak otišao na rad u inozemstvo gdje je stekao i mirovinu. Ni Markova kći, a Marinova unuka, također nije bila zainteresirana za glazbu. Ali Marko i danas čuva jednu harmoniku svoga oca, stare fotografije i priču o Marku Pudi harmonikašu.

Željko Šeremešić

Projekt zvonika crkve u Kertvarošu



sačuvan je projekt zvonika koji je postavljen na zgradu, ne prilikom izgradnje, nego nakon odluke o prenamjeni novog objekta. Posvećenje nove crkve bilo je 15. studenoga 1931., a u proljeće, u svibnju 1932. godine, Senat Grada izdao je građevinsku dozvolu za radove na izvođenju zvonika na krovu crkve. Dio tehničke dokumentacije za zvonik je na gornjoj fotografiji.

»Predračun za izradu parka kod nove crkve, po nacrtu gosp. ing. Prohaska«, također, čini dio sačuvane dokumentacije. I ovom poslu se prišlo ozbiljno i odgovorno: zemljište je nasipano (»jer postoji udolice koju treba nasuti«, obrazlažu Gradu tražeći materijal za

Crkvu Isusa Radnika 1931. godine gradili su mještani Kertvaroša, u to vrijeme, novog, X. subotičkog kvarta, urbaniziranog nekoliko godina ranije. Zgradu u kojoj je i danas crkva namijenili su, u stvari, za župni dvor, planirajući izgradnju vjerskog objekta na susjednom placu, kao investiciju koja će uslijediti u narednom koraku. Međutim, velika ekonomska kriza već je započela, te su stanovnici ovog dijela grada na vrijeme odustali od velikih ulaganja i veći dio župnog objekta prenamijenili za crkvu, a samo dijelom ostavili za župni dom.

U Fondu 275 Povijesnog arhiva, gdje se čuvaju stari projekti značajni za grad, nema tehničkih nacрта vjerskog objekta koji je planiran za gradnju, možda se nije ni stiglo do izrade konkretnog plana, ali ima dokumenata o uređenju okolice župnog dvora, tj. crkve, i

nasipanje), stvoren je drvored, posijana trava i zasađeno puno jorgovana, u jesen 1931. godine. Još jedna molba, vrlo skromna, slijedi Gradu: »Pošto je ova crkvena opština već i tako jako opterećena uređivanjem parka pred domom, to molimo da joj se besplatno ustupi stari asfalt za staze«.



Mladi Uskrs

Tjedan dana nakon Uskrsa vjernici katoličke vjere slave Mali Uskrs ili Bijelu nedjelju. To je dan kada se Isus ukazao svojim učenicima nakon Uskrsnuća. U Sonti se taj dan zove Mladi Uskrs.

Na Mladi Uskrs su se nekada u crkvi kazale tri mise: mala, mađarska i velika misa i popodne večernja. Tako je bilo prije otprilike pedesetak i nešto više godina. U obiteljima se različito obilježavao taj dan, a zavisilo je od toga koliko je tko bio imućan. Poznato je da je sve do šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća u ovim krajevima vladala oskudica u svemu.

Vjernici petkom ne jedu meso, pa je već u petak pred Mladi Uskrs na neki način ponovljen Veliki petak, bar u hrani. U mnogim obiteljima se ponovo pekla beskvasna pogača i krumpir u ljusci. To je bilo dopunjeno s nagnječenim, osoljenim, crnim lukom, ukiseljenom ciklom i rendanim, začinenim hrenom. Za razliku od Velikoga petka kada se nije pripravljalno kuhano jelo, u ovaj petak se kuhala posna hrana za ručak ili večeru. Šokci u Sonti obožavaju jela sa žlicom, pa se u posne dane od čorbi obično kuha *sosini rizanaca* (juha od rajčice), *suparni rizanaca* ili *asafricke* (juha od raznog povrća dopunjena tjesteninom), *kiselice* (juha od rajčice bez tjestenine kiselo-ljutog okusa s dodatkom male količine brašna), *ajnpren* (*am-pre*) čorbe, a u novije vrijeme i *vegeta* dopunjena zelenišom i tjesteninom. Kao glavno jelo se kuha *čik-maka* (makom rezanci), *orasima rizanaca*, *grizom rizanaca sa duncom* (kompot), *devenjom* (prženim, krušnim mrvicama), *tista sa pekmezom* itd.

Obitelji koje su bile imućnije skoro da su reprizirale Uskrs. Kuhala se ponovo šunka, kobasica i jaja, pa čak se pekao i uskrsni pleteni kolač. Naravno, sve je bilo u manjim količinama nego na Uskrs. Oni koji nisu imali navedenih proizvoda zadovoljili su se redovitim nedjeljnim ručkom, odnosno tko je kako i što imao.

Na Mladi Uskrs u crkvu je išao svatko tko se držao pravim vjernikom. Djevojke i momci su oblačili svečana ruha, mada ne ona najsvečanija. Djevojke nisu oblačile najsvečaniju nošnju *pulanku* kao na Uskrs, ali su oblačile fine tanke štofove od kašmira koji su se u Sonti zvali *kašmarin* i nešto tanji *delin*. Na priloženoj fotografiji su sestre **Ana** (1927. – 1993.) i **Eva** (1932. – 2014.) s bratom **Pavom** (1929. – 2004.) iz obitelji **Đurkov, Grcini**. Djevojke su obučene u bluzu i suknju od kašmarina, a pripasale su svilene pregače. Fotografija je snimljena 1947. Ako je bilo hladno vrijeme, na gornji dio tijela se oblačio *šareni pršnjačić sa gledalcima* (kožuh koji je jedva sezao do struka) ili *kostin* (štofani kostim) ili *kulika* (kostim od štofa trapezastog kroja).

Na subotu pred Mladi Uskrs mnoga djeca su opet pravila gnijezda za zeca. Neki su dobili možda samo par oraha i koje šareno jaje. Djeca koja su bila iz imućnijih obitelji su dobijala lutku od kolača-licitera (djevojčice), a



dječaci zeca također od licitera. Radnja liciterskih kolača se nalazila ispred današnje Osnovne škole *Ivan Goran Kovačić*. To je bio ozidani kiosk s krovom na četiri vode, prekriven biber crijepom i velikim, zelenim, ustakljenim prozorom i zelenim vratima. Sončani su ovaj objekt imenovali *buda*. Kasnije, šezdesetih godina kada su se u dućanima pojavili fini bomboni, čokolade, keksi i druge poslastice, *buda* je pretvorena u prodavaonicu tiskovina. Darove od zeca za ovaj Uskrs su najčešće darivale unučadima majke (bake po ocu) i bake (bake po materi). Roditelji su bili prezasićeni troškovima od prošlog Uskrsa.

Jaja za ovaj Uskrs su se šarala u manjem broju obitelji kao i u manjoj količini, jer jaje je značilo i dinar koji se mogao utrošiti na korisnije stvari. Šaranje jaja su obavezno prakticirale obitelji koje su u susjedstvu imale pravoslavne obitelji. I kod dotičnih je bio običaj šaranje jaja i tucanje s istima na njihov Uskrs, a kako je padao isti dan, matere katoličke djece nisu mogle dozvoliti da njihova djeca gledaju »ko prosjaci« kako se susjedi igraju s jajima, a oni iz prikrajka promatraju prikraćeni za tu radost. Zato je svako dijete u obitelji dobijalo makar samo jedno šareno jaje.

Popodne su djeca izlazila na ulicu kao i svaki dan uživajući u igrama. Mladež se šetala po korzou, išla u posjet rodbini i obavezno na večernju. Osobe srednje i starije dobi su posjećivale rodbinu, prijatelje, išle na večernju i obavezno su obilazile svoje pokojne na groblju. Doma su ostajali samo oni koji su iščekivali rodbinu i prijatelje, a stariji muškarci su se na sokaku posvetili kartanju. Mladi Uskrs je u Sonti bio blagdan druženja.

Ruža Silađev

Uskrsni zeko obišao djecu u vrtićima i školama

Vjerujem kako ste svi bili dobri i kako vas je uskrsni zeko posjetio i u vašim domovima, a očito je da ste i u školi i vrtićima bili dobri kada su u redakciju *Hrcka* pristigle vaše fotografije s darovima. Po riječima asistentice u obrazovanju pri Hrvatskom nacionalnom vijeću **Nataše Stipančević**, koja je pisala *zeki* pismo u ime svih vas, svi učenici od prvog do četvrtog razreda koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku ili izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture dobili su darove već uoči Uskrsa. Osim školaraca, *zeko* je posjetio i vrtiće na hrvatskom jeziku: *Marija Petković – Biser* i *Marija Petković*

– *Sunčica* u Subotici i *Petar Pan* u Tavankutu. Radosti i veselja nije nedostajalo u vrtićima, pa niti u školama. No, to je još samo jedan pokazatelj da se uvijek isplati biti dobar.
Ž. V.



Obljetnica hrvatske spisateljice **Vesna Parun –** **100 godina od rođenja**

Učenici 5. a razreda OŠ *Matija Gubec* u Tavanku-tu su 12. travnja, skupa sa svojim nastavnikom hrvatskoga jezika i književnosti **Brunom Dronjićem**, obilježili 100. godišnjicu rođenja hrvatske pjesnikinje **Vesne Parun** (10. travnja 1922. – 25. listopada 2010.).

Vesna Parun nezaobilazno je ime hrvatske književnosti, posebice kad je u pitanju 20. stoljeće i tzv. žensko pismo. Njezine pjesme poput *Ti koja imaš nevinije ruke*, *Za sve su kriva djetinjstva naša*, *Kad bi se moglo otputovati*, *Mati čovjekova*, ali i dječji roman u stihovima *Mačak Džingiskan* i *Miki Trasi* predstavljaju antologijske primjerke hrvatske književnosti.



Učenici 5. a razreda ove su se školske godine već susreli s Vesninim romanom u stihovima *Mačak Džingiskan* i *Miki Trasi*, kao i pjesmom *Djedove obrve*.

Obilježavanje Vesnina 100. rođendana obuhvaćalo je tri dijela rada. Prvi dio sata učenici su u skupini odgovarali na pet zadataka vezanih uz nekolicinu odabranih Parunićinih pjesama, koji su uključivali prepoznavanje i slaganje dijelova pjesama u jednu, vodeći se motivskom podudarnošću te određivanja teme, motiva i usporedbi u jednoj od sastavljenih pjesama, koju su odabrali. Učenici su na navedeni način primijenili znanja koja su stekli u nastavi hrvatskoga jezika i književnosti tijekom godine. U drugom su dijelu sata, nakon što su završili zadatke, izradili plakat s odabranim pjesmama, citatima i slikama Vesne Parun te kratkom biografijom. U završnom, trećem dijelu, učenici su izražajno pročitali odabranu pjesmu.

Na kraju, ali i tijekom sata, učenici nisu krili zainteresiranost za Vesnino umijeće prodiranja u svijet djeteta svojim dovitljivim metaforama, koje su čitljive na razne načine te izazovne i za odraslu čitalačku publiku.



ZOVEM SE: **Sofija Kovačević**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matko Vuković*, Subotica – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: idem u Glazbenu školu i na folklor

VOLIM: čitati, crtati, plesati i svirati klavir

NE VOLIM: svađu i raspravu

U SLOBODNO VRIJEME: čitam i provodim vrijeme vani na svježem zraku

NAJ PREDMET: glazbena kultura

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: veterinarica ili modna kreatorica, ali još uvijek nisam sigurna



Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obroč *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.



**Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji
VAŽI DO 26. 4. 2022.**

- Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.
- Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo



Veseljak u duši

Antunović je održavao bliske veze, kako s bližom tako i s daljnjom rodbinom. Kad je saznao za bolest majke rođaka mu **Ivana Evetovića**, svećenika, piše: »Žao mi je tvoje matere koja sirota mnogo trpi, no moli se za nju da joj Bog udieli lieka ako ne a ono barem oduminka i milost strpljivosti i ja ću se...« (Pismo Ivanu Evetoviću, Kalača, 17. ožujka 1886., u: Evetović, str. 176). S rođakom **Danijelom Evetovićem** dijeli radost zbog udadbe kćeri. Na poziv da sudjeluje u ženidbenom slavlju, odgovara mu srdačnim pismom: »Dragi Dano! Prije vinčanja sam primio tvoj radosni brzoglav u kom nas pozivlješ na svoje očinsko i bratsko najveće veselje,

nović – putopisac, u: Zbornik *Ivan Antunović* 1, str. 23). O Antunovićevoj duhovitosti mogao bi se napisati opsežan članak.

Volio je pjesme i svirku. A budući da nije bilo oko njega bunjevačkih »sviraca«, onda bi natjerao mađarske da nešto nauče: »Pa uz to da još vidite kako se to veselilo u poklade uz glasovir i jednog mladog ciganina heggede, pa mi mladji popovi moraju uvijek barem po dvije naše odpevati i premako uvijek iste jedne, ipak meni drage, jel mi svojski zvone u ušima, onda im tek dozvolim da svoje magjarske pjevaju« (Pismo **Iliji Okrugiću**, 10. siječnja 1877., u: Evetović, str. 153). Obično je zbijao šale na svoj račun, a znao je duhovito prokomentirati i neke događaje: »Evo me na konju, kog sam kao djetić i momčić neizkazanom radošću jašio. Ovo je bila strast koja me je silna zatajenja koštala. Da nisam bolan još bi ga i sad uzjašio, pak cigarom u usti prieko sve Magjarske pretrčao, da dospijem na bojište gdje se slavsko krv proliva i nakitim se svekoliko repovah turskih pašah. Alaj ti je velika sila nemoć, pa se i najveća volja mora sgrčiti kao otcana baba i poniženim očima gledat, hoće li se na čas smilovat da se izpravi i zaigra ko nekoć vragolasta curica« (Pismo **Iliji Okrugiću**, 25. rujna 1876., u: Evetović, str. 150). Šalio se i na račun svog pisanja. Nikada, naime, nije svoj rad hvalio. Bio je svjestan svojih propusta, ali je radio s ljubav-

lju i s jasnim ciljem da bilo kako pomogne svom Rodu: »Znate li Vi kako sam ja s mojim pisanjem, ko ona subotička Bunjevka, koja se u mojoj mladjoj dobi kao prosta al bogatija žena obukla u gospodsko, pak je svakojake skupocje i ljepote na se tovarila, al ne odhranjena gospojom, ni boje razabrat, ni haljinu izabrat za priliku nije znala...« (Pismo **Iliji Okrugiću**, 18. rujna 1875., u: Evetović, str. 144). Napose je isticao da su starost i bolest utjecali na njegov stil života i način rada. Nije se stidio priznati i svoje mane: »Starac se prominjiva kao vrijeme, te sada se kosiri kao mator konj, al tek za čas, pak mu umah sve kloni i u ušima zazvoni tempi passati pak onda kao dijete, komu ne dadu ono što ište, srđi se na se i na sav svijet, i ne videć da se na to nitko ne osvrće...« (Pismo **Iliji Okrugiću**, 3. rujna 1879., u: Evetović, str. 155).



kada tvoje posljednje dite a bratja jedinu sestru udomljujete... Ništa lipšeg neima na svitu nego svoju rođenu dicu udomiti. Znam da je Ivan gorućim srcem prosio Božji blagoslov na mladence, znam da su bratja jedinicu opravili kao golubicu znajući da se tomu u nebu raduje i njihova dobra majka. Znam da si ti kao otac radostnice suze ronio a sto puta Boga hvalio što je tebi tu milost udilio da si mogao i tvoju jedinicu udomiti... Tvoj izkren rod Ivan Antunović« (Pismo **Danijelu Evetoviću**, Kalača, 25. studenoga 1887., u: Evetović, str. 181).

Dobro je, čitajući Antunovićeva djela, ocijenila njegov karakter i stil s. **Fides Vidaković**: »Po prirodi je bio živahan, veseljak, pa se to odražava i na njegovu stilu pisanja – nije suhoparan, nego zanosan, neposredan – piše od srca k srcu – duhovito!« (Fides Vidaković, *Ivan Antu-*

Ivona Riđan, tenisačica

Odlični rezultati najavljuju blistavu tenisku budućnost

Na terenima TK *Spartak* u Dudovoj šumi ovoga tjedna se igra veliki međunarodni juniorski turnir za tenisače i tenisačice do 18 godina starosti (Subotica ITF U18), a jedna od sudionica kvalifikacijskog turnira bila je petnaestogodišnja **Ivona Riđan**, talentirana igranica rodom iz Slavonskog Broda. U pauzi između dva susreta dogovorili smo ovaj kratki razgovor u namjeri da javnosti predstavimo perspektivnu hrvatsku tenisačicu, za koju će se zasigurno već u bliskoj budućnosti mnogo više čuti.

Odlazak u Zagreb

Ivona je u rodnom Slavonskom Brodu započela svoje aktivno bavljenje tenisom, ali je vremenom nadvisila sredinu iz koje je potekla i u potrazi za kvalitetnijim trenerskim i stručnim nadzorom preselila u Zagreb.

»U Brodu nismo imali više mogućnosti za jači trening, pa je moja obitelj donijela odluku o mome sportskom preseljenju u glavni grad Hrvatske. Danas treniram u TK *Zagi* pod stručnom paskom trenera **Jerka Babića**. Ipak, željela bih spomenuti i svoga prvoga trenera **Davora Vučkelića** zahvaljujući kojemu sam ušla u svijet tenisa.«

Odlični rezultati

Ivonin teniski CV je u proteklih nekoliko godina ispunjen zbilja vrijednim rezultatima, a brojni osvojeni šampionski naslovi i pobjednički pokali najbolja su potvrda njezinog talenta. Iako je vrlo skromna i ne voli se hvaliti, zamolili smo je da nam predoči neka od svojih posljednjih sportskih dostignuća:

»Osvojila sam naslov prvakinja Hrvatske u kategoriji do 14 godina, a na državnom prvenstvu za igranice do 16 godina bila sam druga i šampionka u igri parova. Na juniorskom prvenstvu (do 18 godina starosti) bila sam druga u igri parova, dok sam na seniorskom prvenstvu Hrvatske osvojila naslov u igri parova. Pored pojedinačne konkurencije (singl) volim se natjecati i u parovima (dubl).«

Po svemu navedenom vidi se kako se Ivoni Riđan smiješi blistava tenisačka karijera u kojoj ćemo za njezine rezultate na velikim međunarodnim natjecanjima tek čuti. Nastup na jakom internacionalnom juniorskom natjecanju u Subotici, na kojemu nastupa protiv po godinama starijih protivnica, izvanredna je prilika za stjecanje dodatno potrebnog iskustva igre.





»Nova sezona je, što se tiče igranja na otvorenom, praktično tek započela i nastup u Subotici je jedan od prvih turnira na kojima ću igrati. Međunarodni susreti su, pak, izvrsna mogućnost sagledavanja mojih trenutačnih igračkih mogućnosti.«

Teniske pojedinosti

Na koncu našeg razgovora zamolili smo Ivonu da nam predoči malo tipičnih teniskih pojedinosti o sebi.

»Igram reketom *head speed*, njegujem ofenzivni stil igre, moj najbolji udarac je bekhend, a sviđa mi se kako igra **Rybakina** (Kazahstan). Tenis sam počela igrati skupa s mojom prijateljicom iz djetinjstva, počela redovito odlaziti na treninge i ostala. Tako je tenis na određeni način kriv i za moje preseljenje u Zagreb, a za koju godinu, kad uslijedi igranje na profesionalnoj razini natjecanja pod okriljem WTA, možda ponovno promijenim životnu sredinu«, nasmijala se na koncu razgovora mlada i talentirana hrvatska tenisačica Ivona Rihan.

D. P.

RUKOMET

Hrvatska na SP

S dvije uvjerljive pobjede protiv Finske u kvalifikacijskom razigravanju za plasman na sljedeće Svjetsko prvenstvo, rukometna reprezentacija Hrvatske izborila je nastup na smotri najboljih svjetskih momčadi. Susret u Varaždinu (36:22), nakon trinaest razlike iz prvog susreta na gostujućem terenu, potvrdio je ozbiljnost pristupa, a izbornik **Mrvoje Horvat** izrazio je zadovoljstvo angažmanom svih pozvanih igrača. Nakon izbijanja zbog ozljede leđa, u reprezentativnu majicu se vratio kapetan i najbolji hrvatski rukometaš **Domagoj Duvnjak**.

TENIS

Izboren nastup u doigravanju

Ženska tenis reprezentacija Hrvatske izborila je u Antaliji (Turska) plasman u doigravanje za viši rang natjecanja *Billy Jean King Cupa* koje je na programu 11. i 12. studenoga ove godine. Posljednji puta je Hrvatska igrala u ovoj jakosnoj skupini još 2008. godine, kada je u Zagrebu poražena od Srbije.

POGLED S TRIBINA Trio

Pomalo neočekivani poraz *Rijeke* na gostovanju kod *Lokomotive* (1:2) čini da je finalist kupa Hrvatske i definitivno udaljio iz borbe za sami vrh 1. HNL. *Bijeli* s Kantride, odnosno zamjenske Rujevice, sada zaostaju četiri boda za trećeplasiranim *Hajdukom* i sada će im glavni fokus u borbi za europsko mjesto biti pokušaj osvajanja Rabuzinovog sunca u svibanjskom finalu protiv *Hajduka* na Poljudu. Nakon 31. odigranog prvenstvenog kola pogled na tablicu ukazuje kako su prvoplasirani *Dinamo* i drugoplasirani *Osijek* najozbiljniji pretendenti za osvajanje naslova, dok trećeplasirani *Hajduk* još uvijek gaji nadu kako bi u preostalim ligaškim susretima ipak mogao dostići i prestići svoje rivale. Čini se kako će odigravanje zaostalog derbi susreta između *Hajduka* i *Dinama* (srijeda), čiji ćemo rezultat znati kada ovaj tekst bude već otiskan, dati konačni odgovor na pitanje jesu li splitski *bili* još uvijek u igri. Na težak način, tijesnom domaćom pobjedom protiv *Gorice* (1:0), održali su priključak za vo-

dećim dvojcem koji je, također, izborio očekivane pobjede. *Dinamo* je doma rutinirano s 3:0 slavio protiv *Istre*, dok se *Osijek* poprilično namučio protiv fenjeraša *Hrvatskog dragovoljca* (2:1). Ali pobjedama se nikada ne gleda u zube, igra se brzo zaboravlja i jedino se pišu bodovi. U igri je još pet susreta i petnaest mogućih bodova (plus potencijalni bodovi iz odgođenog derbija), ulog je velik i zasigurno će nogometni trio iz tri najveća hrvatska grada s maksimalnim respektom pristupiti svim predstojećim susretima. Činjenica je kako se aktualni prvak i trenutačni lider *Dinamo* sve više podiže u formi i da će zasigurno dati gasa u finalnim utakmicama jednog od najzanimljivijih i najneizvjesnijih prvenstava u povijesti 1. HNL. S druge strane, *Osijek* ima povijesnu priliku za osvajanje prvoga naslova u svojoj nogometnoj povijesti, jer bi mogao maksimalno iskoristiti dva izravna duela Splitsana i Zagrepčana (posljednji je na programu u 36. kolu). Prognoze su uvijek nezahvalna rabota i zato je najbolje sačekati nogometni rasplet na terenima domaćeg klupskog natjecanja. Ponavljamo, rezultat derbija odigranog u srijedu mogao bi mnogo toga navijestiti...

D. P.

Narodne poslovice

- * Tko nema stida, ne brine ga sramota.
- * Slabost stavova postaje slabost karaktera.
- * Pola istine je često jedna velika laž.

Vicevi, šale...

- Dragi, kad bi lopovi oteli mene i tvoju mamu, za koga bi se više brinuo?
- Za lopove!

Savjet muškarcima:

Ako vas žena pita je li debela, nije dovoljno reći »ne«.

Morate biti i jako iznenađeni pitanjem i još i poskočiti unatrag ako je potrebno.

Mudrolije

- * U pogrešnom društvu svejedno je šutiš li ili govoriš. Prvo se pogrešno tumači, drugo se pogrešno čuje.
- * Toliko je živa kod slabog čovjeka potreba da vara i tako neograničena mogućnost da bude prevaren.
- * Nasmiješite se s mnogo dobrote i malo gorčine. Oprostite životu i svijetu što nisu savršeni.

Vremeplov – iz naše arhive

**Scena iz predstave
*Tamburaški oproštaj, 2010.***



Iz Ivković šora



Svudak

Piše: Branko Ivković

Faljen Bog, čeljadi moja. Tako sam se već zaželio ić u varoš; već ne pamtim kad sam bio. Ovo vrime već nikako da se malo prolipča da mož ić na bicigli. Doduše, imam ja i limuzinu od dvajst jednu godinu, al je benzin zdravo skup. Ta više košta litra benzina neg litra vina, a kako je krenilo biće, divane, još i skuplje. Da je samo benzin, neg sve očlo gori. Samo još valjdar kruk nije oćo uduplo, malkoc su i njeg digli al spram ostalog borme je još najjeptiniji. Ja se stalno ovoj mojoj izrondzavam, a ona se dositila pa mene poslala u dućan. Kad sam izašo iz dućana, samom sebi ne virujem – očla crvena samo na ono najosnovnije... Ona se smije pa veli da sam se sad uvirio, al i jesam borme. Ne znam, čeljadi moja, jeste da je kruk najjeptiniji al da Bog prosti i nije baš bogzna kaki. Sav je ko žvakaća, a kad se malo ostane u kruvari sav se izmrvi. Šta li meću u njeg, da mi znat? Naraste, a na maži nije ni po kile. Kaže Periša da meću nike additive, šta li, pa zato budne taki lip ko da ga prave za izlog a ne za poist. Podsitio sam se kadgod kad su išli za Italiju donesivat kojikake drangulije, one bebe na krevete što se u čistu sobu mećale a i one voštane banane i pomorandže. Ondak su to mećali u lipu zdilu nastal, al samo za gledanje. Ko se privario, pa košto kugod da je sviću zagrizo. Bilo je tog o-joj-joj, puna stareška peca. Onda je nisu još prikrstili u tržnica i nije bilo ovi dugački zgrada već samo par redi plevani astala. Sidim ode u vrućoj kujni, al mi stalno miso na njivi. Čeljadi moja, nema kiše. Neće borme valjat, neće. Ječmovi se već žute i dobivaje gaće, ni žita nisu baš za falu, malo ako nećemo mi paori debelo fasovat, ako ostane ova suša valjdar će bit navršeno toliko da se nagodinu ima šta posadit. A kad se sitim koliko smo morali platit veštak i sime, pa gorivo, ta žito bi tribalo bit bar dvared skuplje neg lani! Doduše, i sad je već poskupilo al ne za nas što smo ga sadili već samo za ove što ga priprodaju a novce metnu sebi u džep. Veli Joso da je sad svudank tako. Kaže da je to zbog rata, a ja borme niki ne virujem. Ta naša država ovrše toliko žita da se možmo triput priranić i tu ne privaćam ničiji divan. U tim sam poslu provo vik i dobro ga znam. Drugo je to što ga sad naši moćnici izvezu, a posli uvezu rđavo brašno jel je jeptinije. Nek ide narod kad trpi i vokšuće. Pa poskupio ogriv, a njive u državi nestaju. Nema i ko radit pa i priuzima šuma. Zašto ondak triba poskupit ogriv? Rudnika imamo uglja fala Bogu, a ode cina u nebesa. Pitam vas kake to veze ima s ratom? Ta nikake, samo kogod buni svit i diže cine a baš ga briga kako svit pati. A pati, ja vam velim. Vidim to kad se već ovim mojim Ivković šorom probiciglujem, a kamol digod dalje da se otisnem. Prošlo je vokšovanje, a od naše ambulante u selu ni traga. Tako je borme i s poštom. I opet se potvrdilo ono staro divanjenje: »Falite me usta moja jal ću vas izlupat nikakom kuružnom«. Uh, dosta i od mene. Ajd, zbogom. Idem čistit svinjak.

Rič po rič

Skrenili udesno

Piše: Željko Šeremešić

Ma nisam redovno ni došo iz škole, ni usta otriso iza astala od Mužine a majka viče: »Marne, eno ti stižu druge«. Mislim se, Bože dragi pa ove će se priseljit kod nas, pa niki dan su bile. Kako su već lipi dani, ja pometo stolceve i mali astal pod or. Okolo zumbulli, škrinjice, jabuke procvale. Lipo i meriši, ko u raju. Vala im neće smetat što sam je izmistiio napolje. Jest da su smrznite al ka j' ovaki dan šteta sidit unutra. Vidim Baka Janja, Marica i Manda a nema Tonke no misto Tonke njezina sna Marija. Eh, sad nas ima baš, i od oni od devedest godina, od ovi ko ja što sam silom nakupio dvanajst i od oni što imu oko četrdest, koliko ima Marija. Posidali, okripile sokem od baze što sam im napravio i krenile. Ko uvik, baka Janja prva počinje i određiva od čega će se divanit. Počela ope od izbora i glasanja, a ja mislio da su fala Bogu prošli no ono izgleđe da vala i kad su prošli nisu prošli. Kaže da j' eto ona baš pratila, što bi rekli kartači gibicovala, kako se to sve dešavalo potli. Mislila je da j' to sad rešito, da su jedni pobedili a jedni izgubili, kad ono kaže da baš i ni tako. Kaže da ne razumi kako to ovi što su pobedili divanu na sva usta da j' sve potaman al da smo skrenili udesno. »To bi bilo skoro ko kad bi ja skuvala za za veliki svetac užinu, da za astalem svi divanu da j' najbolja što su jili a potli, sutra na dvoru jel sokaku divanu da se eto moglo pojist al je ko mogla bit bolja.« Na to će Marija, Tonkina sna onako s visoka da se sve iz nebasa vidi. Da to zna bit kod glasanja. Da jedni pobeđu al da se zna desit da se skrene kadgod digod. Kaže kadgod ulivo a kadgod udesno, a kod nas se toičke skrenilo udesno. A to kaže za nas baš i ni dobro mada mlogi viču baš da smo tako triballi skrenit. No isto ovi što su ko pobedili kažu da će mo mi ipak it pravim putem što bi onda rekli baš pravo, nuz dlaku što bi rekli. Auu..., ova Tonkina sna j baš načitana što bi rekla mislim se. No ni to dugo trajalo kad ju baka Marica baš ono poklopila. „Eto, sve lipo, sve dobro, ko nikad kako sam slušala, kad ono eto jutroske već divanu ko ono izdaleka, potijano, da će mo od tog našeg spravnog puta it do kraja godine ope glasat. A ni joj jasno kako su ovi što su pobedili ošli udesno kad oni idu pravo i cilo vrime divanu da idu pravo. I otkale sad da se desilo da se baš toliko priteže, zanaša udesno. Sve ko u raju kad ono baš i ni. Bome vidim zakuvale se. Na to će baka Manda da to njoj skretanje baš sumnjivo. Kaže da j' čula da su i oni avtobusi što su išli navijat digod skrenili. Al što su skrenili, kaže da j' čula i da su ovi naši, Martin Lažov i Priletačević digod skrenili, cigurno mal više, pa su se pogubili i nisu se ni vratili avtobusem kojim su ošli. Kaže da bi se smila kladit da su čim su se najili sendviča digod skrenili desno i ošli pokvasit usta, pa se pogubili, Bože dragi, dosta nam skretanja al izgleđe da j' ovo skretanje udesno baš odviše ni dobro. E, na kraju se ja sitim šta ću pitat pa ću: »A šta da smo skrenili livo a ni desno, kako bi nam onda bilo?«. A baka Janja će sva važna da j' nama, kako vidi, sve jedno izgleda, desno jel livo jer svakako ko ne skrene jel stoji u mistu a malo je kuražan ide pravo i na truli Zapad. Mislim se svi pametni, al baka Janja je vr. Kod te nema livo-desno – pravo već sam onako kako jeste.

U NEKOLIKO SLIKA

Polivači, 2022.



Koristimo prava koja nam pripadaju

– obrazujemo djecu na hrvatskome!



Poštovani članovi i simpatizeri
Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini,
građani hrvatske nacionalnosti u Republici Srbiji!

Dragi roditelji, vrijeme je **upisa** u prve razrede osnovnih škola.

Od prije točno dvadeset godina, od školske 2002./03. u prosvjetnom sustavu Srbije odvija se nastava i na **hrvatskom** jeziku. Pravo na obrazovanje na vlastitom jeziku država **jamči** Ustavom, a dodatno je uređeno zakonima, što znači da je nastava na hrvatskome posve **legalna**. Stoga razloga za **dvojbe** više **nema**!

Ističemo da je i predsjednik Republike Srbije Aleksandar Vučić nekoliko puta izjavio da Hrvati u Srbiji nisu **nikakva smetnja** i prijetnja nikome te da prava koja država propisuje trebaju ostvarivati u punom kapacitetu! Stoga, dragi roditelji, **hrabro** upišite svoju djecu u nastavu na hrvatskome i tako ostvarite svoja prava.

Upisom djece u nastavu na hrvatskome **svjedočimo** da nam je stalo do našega imena i nacionalnog identiteta. Upisom djece u nastavu na hrvatskome **očitujemo** odgovornost kada je u pitanju naša budućnost. Upisom djece u nastavu na hrvatskome **vodimo** brigu o budućnosti vlastite djece.

Nastava na hrvatskome u Srbiji je **kvalitetna** nastava čiji učenici osvajaju prestižne nagrade na svim natjecanjima, **kvalitetna** nastava koju izvode stručni i pozivu posvećeni nastavnici, **kvalitetna** nastava koju prate brojni dodatni izvannastavni sadržaji, **kvalitetna** nastava koja odrastanje vašeg djeteta čini lijepim i ugodnim, **kvalitetna** nastava koju je do sada već upisalo više od **1000** djece.

Poštovani članovi i simpatizeri Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, građani hrvatske nacionalnosti, **upišimo svoju djecu** u nastavu na hrvatskome. Potičimo i ohrabrujmo i druge. **Zagovarajmo** oko nas ono dobro! Pokažimo tako **zauzetost** za svoja prava.

**Aktivno i angažirano
pratimo dobro naše djece!**



DEMOKRATSKI SAVEZ
HRVATA U VOJVODINI

U takvoj vjeri,

Tomislav Žigmanov, predsjednik DSHV-a

SREDNJA MEDICINSKA ŠKOLA SUBOTICA

Fizioterapeutski tehničar

Zdravstvo i socijalna zaštita

nastavni jezik
hrvatski

duljina trajanja srednjeg
obrazovanja
4 godine

broj učenika
30

Posebni zdravstveni uvjeti:

Normalan vid na blizinu i na daljinu, normalan sluh, normalna funkcija gornjih i donjih ekstremiteta i kralježnice, normalna funkcija kardiovaskularnog sustava, odsutnost alergijskih manifestacija.

Važno za rad

Izdržljivost, dobra kondicija, snalaženje s riječima, suosjećajnost, toplina, savjesnost, staloženost i strpljivost – rezultati fizikalne terapije vide se tek nakon marljivog i upornog rada s pacijentom.

Uvjeti rada

Uglavnom rad u zatvorenom prostoru, uporaba medicinskih instrumenata, uređaja i pomagala, rad u smjenama, vikendom i praznicima.



Tipični poslovi

Pomoć bolesnim i povrijeđenim osobama u cilju povećanja pokretljivosti, ublažavanja bola, sprečavanja i ublažavanja trajnih posljedica bolesti i povreda.

U suradnji s liječnikom realizira razne postupke terapije primjenom: električne struje, topline, hlađenja, ultrazvuka i masaže (ručno i uz pomoć raznih aparata). Povećava pokretljivost i ublažava bolove pacijentima, podučava ih i motivira da sami vježbaju i služe se štakama, protezama, kolicima i drugim pomagala. Bolesnicima, a posebno djeci i mladima daje savjete o pravilnom kretanju i držanju tijela.

Predmeti

Stručni predmeti su: anatomija i fiziologija, latinski jezik, higijena sa zdravstvenim odgojem, mikrobiologija s epidemiologijom, patologija, psihologija, medicinska biokemija, farmakologija i osnove kliničke medicine, specijalna rehabilitacija i zdravstvena njega i rehabilitacija, fizikalna terapija, kineziologija, kineziterapija i osnove masaže.

Nakon završetka srednje škole stječe se zvanje fizioterapeutski tehničar koji uglavnom radi pod stručnim nadzorom višeg fizioterapeuta.

Mogućnost nastavka školovanja na višim i visokim strukovnim školama i fakultetima

Nakon završetka studija stječe se zvanje strukovni fizioterapeut, fizijatar, liječnik.

Mogućnost zaposlenja:

Privatna praksa, zdravstveni, rehabilitacijski i sportski centri, toplice, sportski klubovi ...

Maljen

Kad vrag donese vir



Tri dana prije puta, a još si ne mogu priuštiti uživanje i planiranje obilazaka. Plan odlaska na Divčibare postojao je i u studenome, a onda se dogodilo da sam bila pozitivan na covid testu, pa su moji prijatelji krenuli u ovu avanturu bez mene. A sada, tri dana prije puta, izvjesnost putovanja visi o koncu, jer, zbog nekih životnih okolnosti, netko od nas možda neće moći putovati, a ostali bi u tom slučaju trebali ostati kao podrška.

Zbog svih ludih okolnosti koje su nas zadesile ovih dana imam potrebu lutati, maštati i planirati.

No, čini se da je splet okolnosti bio na našoj strani i svi smo dobili dozu odmora i opuštanja koja nam je bila prijeko potrebna. Prtljažnik je bio pun, a put Divčibare pred nama.

Divčibare na Maljenu

Spadate li u većinu koji misle da su Divčibare planina i koji su u igri *zanimljiva geografija*, za planinu na D odabrali Divčibare. Znam, ima puno ljudi koji putuju na ovu destinaciju, a ne znaju da su Divčibare samo jedan dio, najpopularnije naselje, na planini Maljen.

Planina Maljen je dio Valjevskog gorja i proteže se u pravcu istok-zapad u dužini od 15 kilometara. Maljen je po svom sastavu uglavnom sačinjen od vapnenca, a najviši vrh je Kraljev sto s 1.104 m nadmorske visine, dok je svakako najpoznatiji Crni vrh (1.098 mnv) koji se nalazi u blizini Divčibara. Uz ova dva vrha tu su i Stražara, Paljba, Golubac i Velika pleća. Svi ovi vrhovi povezani su uređenom pješačkom stazom i asfaltnom cestom, pa je moguće obići ih i pješice i biciklom ili automobilom.

Posebna priča su rijeke i potoci koji se nalaze na planini i u mekom vapnencu čine usjeke strmih litica. Neke od njih su Bukovska i Krkčmarska rijeka, Kozlica, Paklenica, te Crna reka i Crna Kamenica. Svakako najatraktivnija je rijeka Manastirica koja izvire ispod vrha Kraljev sto i u čijem se gornjem toku nalazi vodopad Skakalo, šesti po visini u Srbiji.

Zapis s terena

Prije ovog puta nisam radila zadaću, jer sam znala da sam u društvu onih koji već hodaju stazama Divčibara i bila sam sigurna da ću u svemu uživati. Divčibare su blizu i do smještaja smo stigle za četiri sata, tako da smo imale slobodan dan za šetnju. Plan je bio pokazati mi okolne vrhove i stazu koju su moji prijatelji već upoznali. U blizini našeg smještaja bio je Crni vrh na koji uspon nije odveć ozbiljan, ali je pogled savršen. Tu smo imali prvu dilemu hoćemo li ići do slapa Skakavac ili nastaviti blažim stazama.

Najveći problem nam je bilo moje koljeno koje u posljednje vrijeme ne surađuje sa mnom puno i koje zahtijeva nježnost. Kako bismo imali put do Skakavca, koji traje tri sata u jednom smjeru i malo više natrag, a do mraka ne bismo stigli, spontano smo krenuli na drugu stranu i čekali da nam se put nametne. Vrlo brzo smo naišli na putokaz koji je vodio do Vražijeg vira i šutke su svi krenuli prema njemu. Nestvarna priroda ovog zaštićenog prirodnog rezervata dala nam je najljepšu stazu cijelog putovanja, barem ako mene pitate. Valovita, duga trava koja ovdje stvara meke brežuljke, stvara prizore iz bajke. Kao da ste u nekoj nestvarnoj zemlji u kojoj žive čudna bića.

Cijelo područje Vražijeg vira prostire se na padini Velikog pleća i obuhvaća 29 hektara na kojima se nalazi mješovita šuma bijelog bora, breze, bukve, jarebice, krastavosti i borovnice. Rijeka Crna Kamenica na ovom području teče kroz klisuru i gradi brojne slapove i virove, među kojima se ističe Vražji vir. Staza do izvora je fantastično markirana, ali problemi su nastali kada smo odlučili nastaviti obilazak i učiniti ga kružnim. Izgubili smo markere, preskočili potoke i u jednom trenutku skliznuli niz padinu prekrivenu čarobnom, ali vrlo skliskom stazom. Jesmo li pogriješili ili je ovo izazov koji staza nosi, nisam sigurna, ali znam da je ova tura po dolasku u smještaj zauzela posebno mjesto i svakako mi je jedna od najdražih s ovog putovanja.

Iako Divčibare, pa čak i cijeli Maljen, svake godine primaju sve više turista, ovdje ipak možete doživjeti pravu izolaciju i pobjeći od svakodnevice. Ono što smo primijetili je pojačana gradnja i čini mi se da će ovo mjesto uskoro biti opasna konkurencija urbano razvijenom Zlatiboru i Kopaoniku. U nadi da se to neće dogoditi, zahvaljujem se Maljenu i Divčibarama na prekrasnom produženom vikendu i najavljujem ponovni posjet na jesen i pohod na njihove gljivarske staze.

Gorana Koporan



5+Plus**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD**GODIŠNJE****Osiguranje
drugačije od svih**

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobilu i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplava)


MILENIJUM[®]
OSIGURANJE
www.mlos.rs
 011/ 715 23 00
**RADIO MARIJA**

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

**JKP POGREBNO**

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS
KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA



**Град Суботица
Varoš Subatica
Szabadka Város
Grad Subotica**

Свим суграђанима који Ускрс славе по јулијанском календару упућујемо честитке и искрене жеље да, у ово време глобалних искушења, сачувамо мир у себи и око себе, заједништво у нашем граду и највише вредности вере, наде и љубави у нашем друштву.

Христос васкрсе!

Svim sugrađanima koji Uskrs slave po julijanskom kalendaru upućivamo čestitke i iskrene želje da, u ovo vrime globalni iskušenja, sačuvamo mir u sebi i oko sebe, zajedništvo u našoj varoši i najviše vridnosti vire, nade i ljubavi u našem društvu.

Hristos vaskrse!

A Julián-naptár szerint ünneplő szabadkaiaknak kellemes húsvétot kívánunk és azt, hogy ezekben a világméretű kihívásokkal terhes időkben is megőrizzük a békét magunkban és magunk körül, az egységet városunkban és társadalmunkban, a hit, a remény és a szeretet erejével.

Jézus feltámadott!

Svim sugrađanima koji Uskrs slave po julijanskom kalendaru upućujemo čestitke i iskrene želje da u ovom vremenu globalnih iskušenja, sačuvamo mir u sebi i oko sebe, jedinstvo u našem gradu i najviše vrijednosti u našem društvu, vjeru, nadu i ljubav.

Hristos vaskrse!

Dr. Pásztor Bálint

председник Скупштине Града Суботице
pridsidnik Skupštine Varoši Subatice
Szabadka Város Képviselő-testületének elnöke
predsjednik Skupštine Grada Subotice

Стеван Бакић

градоначелник Града Суботице
gradonačelnik Varoši Subatice
Szabadka város polgármestere
gradonačelnik Grada Subotice